

Fertility Intentions and Motivations of Women with Different Political Orientations Emphasizing the general policies of the population

Fatemeh Tanhaa

Department of Demography, Social Science Faculty, University of Tehran, Tehran, Iran (Corresponding author).

f.tanhaa@ut.ac.ir

 0009-0009-0464-9679

Hajieh Bibi Razeghi Nasarabad

Associate Professor of Demography, Faculty of Social Sciences, University of Tehran, Tehran, Iran.

hrazeghi@ut.ac.ir

 0000-0002-0990-9689

Abstract

Low fertility is a major demographic issue in Iran and many other countries worldwide. In recent years, numerous researchers have focused on the causes and consequences of low fertility, yet examining fertility intentions across different political groups has been relatively neglected. This study aims to explore the fertility intentions and motivations of women with varying political orientations. Utilizing a qualitative approach, in-depth interviews were conducted with 21 married women in Tehran, selected through purposive sampling. Thematic analysis was employed for data analysis. The results revealed that women with revolutionary and pro-leadership orientations tended to have more children, aiming for up to five. On the other hand, considering the country's economic, social, and political conditions, other women found having more than two children unreasonable. The study introduced two models of fertility decision-making: "Childbearing for Self and the State," prevalent among revolutionary and pro-leadership women, influenced by national concerns, loyalty to leadership, religiosity, and institutional trust; and "Childbearing for Self," common among women with other political orientations, shaped by the two-child norm, economic insecurity, and institutional distrust. The findings suggest that policymakers can promote higher fertility rates by implementing effective strategies that enhance economic security and support mothers.

Keywords: Fertility, general policies of the population, political factors, political tendency, Qualitative method.

قصد و انگیزه فرزندآوری زنان با گرایش‌های سیاسی مختلف با تأکید بر سیاست‌های کلی جمعیت

فاطمه تنها

استادیار جمعیت‌شناسی، گروه جمعیت‌شناسی، دانشکده علوم اجتماعی، دانشگاه تهران، تهران، ایران
(نویسنده مسئول).

f.tanhaa@ut.ac.ir

0009-0009-0464-9679

حبیبه بی‌بی رازقی نصرآباد

استادیار جمعیت‌شناسی، گروه جمعیت‌شناسی، دانشکده علوم اجتماعی، دانشگاه تهران، تهران، ایران.
hrazeghi@ut.ac.ir

0000-0002-0990-9689

چکیده

اهداف: باروری پایین یکی از مسائل مهم جمعیتی در ایران و بسیاری از کشورهای دنیا است. در سال‌های اخیر، علل و پیامدهای باروری پایین مورد توجه محققان بسیاری قرار گرفته است؛ اما بررسی تمایلات باروری در گروه‌های مختلف سیاسی کمتر مورد توجه بوده است. هدف این پژوهش، شناسایی قصد و انگیزه فرزندآوری زنان با گرایش‌های مختلف سیاسی است.

روش تحقیق: این پژوهش با رویکرد کیفی انجام شد و با ۲۱ زن متأهل در تهران از طریق نمونه‌گیری هدفمند مصاحبه عمیق صورت گرفت. تحلیل داده‌ها با روش تحلیل مضمون انجام شد.

یافته‌ها: یافته‌ها نشان داد که زنان با گرایش انقلابی و ولایتی تعداد فرزندان بیشتری داشته و قصد داشتند تا رسیدن به پنج فرزند فرزندآوری کنند. در مقابل، سایر زنان با توجه به شرایط اقتصادی، اجتماعی و سیاسی کشور، داشتن بیش از دو فرزند را غیرمنطقی ارزیابی می‌کردند. این پژوهش دو مدل تصمیم‌گیری فرزندآوری را معرفی کرد: «فرزندآوری برای خود و حاکمیت» که میان زنان ولایتی و انقلابی غالب است و از عواملی چون دغدغه‌های ملی، پیروی از رهبری، دین‌مداری، و اعتماد نهادی به حاکمیت تأثیر می‌گیرد، و «فرزندآوری برای خود» که در میان زنان با سایر گرایش‌های سیاسی رایج است و تحت تأثیر هنجارهای دو فرزندی، نامنی اقتصادی، و بی‌اعتمادی نهادی قرار دارد.

نتیجه‌گیری: نتایج نشان می‌دهد که سیاست‌گذاران می‌توانند با اتخاذ تدابیر مؤثر، افزایش امنیت اقتصادی و حمایت از مادران، به افزایش نرخ باروری کمک کنند.

کلیدواژه‌ها: باروری، سیاست‌های کلی جمعیت، عوامل سیاسی، گرایش سیاسی، روش کیفی.

شاپای الکترونیک: ۲۵۸۸-۶۵۵X / پژوهشکده تحقیقات راهبردی / فصلنامه علمی راهبرد اجتماعی فرهنگی

doi 10.22034/scs.2024.472639.1598

مسئولیت مقاله از نظر محتوای علمی و نظرهای مطرح‌شده در متن آن، به عهده نویسندگان و یا نویسنده مسئول مقاله می‌باشد.
و مورد تأیید / عدم تأیید صاحب امتیاز نشر به راهبرد اجتماعی فرهنگی نمی‌باشد.

مقدمه و بیان مسئله

جمعیت تأثیرات گسترده‌ای بر جنبه‌های مختلف زندگی مانند محیط‌زیست، آموزش، اشتغال و رشد اقتصادی دارد. تنظیم جمعیت برای دستیابی به اهداف اقتصادی و اجتماعی همواره از برنامه‌های اصلی دولت‌ها بوده است (عزیزمحمدی و حمیدی دورباش، ۱۴۰۱). در سال‌های اخیر، بسیاری از کشورهای جهان، به‌ویژه کشورهای در حال توسعه، کاهش باروری را تجربه کرده‌اند. این کاهش باروری و اثرهای آن بر ساختار سنی جمعیت، پیامدهای اقتصادی، سیاسی، اجتماعی و بهداشتی مختلفی به همراه داشته و باعث توجه ویژه محققان و سیاستمداران به این موضوع شده است. پیش‌بینی‌های جمعیتی نشان داده‌اند که چگونه تغییرهای ساختار جمعیتی می‌تواند بر اقتصاد، دولت رفاه و ارزش‌های فرهنگی یک جامعه تأثیر بگذارد (United Nations, 2021). در نتیجه، حفظ باروری در سطح جایگزینی یا بالاتر به یکی از اهداف مهم سیاست‌گذاری‌های جمعیتی و اجتماعی کشورها تبدیل شده است.

ارتقاء باروری به سطح جایگزینی تضمین می‌کند که تعداد نوزادان کافی برای حمایت و جایگزینی گروه‌های مسن‌تر جامعه به دنیا می‌آیند. این مسئله به‌ویژه در جوامعی که با سالخوردگی جمعیت مواجه‌اند، اهمیت دارد (United Nations, 2005). ایران نیز یکی از کشورهایی است که کاهش باروری را با سرعت بالایی تجربه کرده است. از سال ۱۳۷۹، ایران باروری حد جانشینی (میانگین ۲/۱ فرزند به ازای هر زن) و از نیمه اول دهه ۱۳۸۰ باروری زیر حد جانشینی را تجربه کرده است. این بدان معناست که جمعیت موجود نمی‌تواند خود را بازتولید کند و این موضوع می‌تواند در آینده به کاهش رشد جمعیت منجر شود. کاهش سریع باروری در دو دهه اخیر، تغییرهای قابل توجهی در ساختار سنی جمعیت ایران به وجود آورده و به تدریج کاهش عرضه نیروی کار و در نهایت کاهش کلی جمعیت را در پی خواهد داشت (عباسی‌شوازی و دیگران، ۱۳۹۹).

در واکنش به این چالش‌ها، سیاست‌گذاران و برنامه‌ریزان در ایران با هدف تقویت نهاد خانواده، انواعی از سیاست‌های جمعیتی را به کار گرفته‌اند. از جمله این سیاست‌ها می‌توان به سیاست‌های کلی جمعیت ابلاغی مقام معظم رهبری در سال ۱۳۹۳ و تصویب قانون حمایت از خانواده و جوانی جمعیت در سال ۱۴۰۰ اشاره کرد. در بند اول سیاست‌های کلی جمعیت که توسط معظم له ابلاغ شده است بر ارتقاء پویایی، بالندگی و جوانی جمعیت با افزایش نرخ باروری به بیش از سطح

جانمایی اشاره شده است. لازم است جهت اجرای این سیاست و افزایش نرخ باروری به بیش از سطح جانمایی عوامل مرتبط و مؤثر بر رفتار باروری بررسی شود تا با شناخت این عوامل اقدامات لازم در جهت افزایش باروری صورت گیرد. در این خصوص بررسی تفاوت‌های اجتماعی و سیاسی در رفتارهای باروری ضروری است، چراکه سیاست‌های جمعیتی در خلأ عمل نمی‌کنند و تحت تأثیر گرایش‌های سیاسی، فرهنگی و اجتماعی متفاوتی قرار دارند.

در همین راستا، این پژوهش به بررسی تأثیر گرایش‌های سیاسی بر فرزندآوری و رفتارهای باروری در میان افراد با دیدگاه‌های سیاسی مختلف می‌پردازد؛ موضوعی که کمتر مورد توجه محققان داخلی و خارجی قرار گرفته است. میدان مطالعه این تحقیق شهر تهران است. تهران به دلیل اهمیت سیاسی و جمعیتی خود که بیش از یک‌ششم جمعیت کشور را دربرمی‌گیرد، به عنوان محیط مناسبی برای این پژوهش انتخاب شده است. تهران همچنین به دلیل تنوع قومی، فرهنگی و سیاسی، و باروری پایین (میانگین ۱/۲ فرزند به ازای هر زن)، محیطی ایدئال برای بررسی تصمیم‌گیری‌های فرزندآوری در زنان با گرایش‌های سیاسی مختلف به‌شمار می‌رود. این پژوهش با استفاده از رویکرد کیفی و مصاحبه‌های عمیق به دنبال کشف لایه‌های پنهان تصمیم‌گیری در مورد فرزندآوری است. رویکرد کیفی می‌تواند به شناسایی محرک‌ها و موانع فرزندآوری در زنان با گرایش‌های سیاسی مختلف کمک کند که در مطالعات کمی قابل شناسایی نیستند. انتظار می‌رود نتایج این پژوهش بتواند تا حدودی خلأ تحقیقاتی موجود را پوشش دهد و به غنای ادبیات مربوط به باروری در ایران بیفزاید. همچنین، این پژوهش می‌تواند زمینه‌ساز تحقیقات بیشتر در خصوص نقش عوامل سیاسی در تصمیمات باروری و سیاست‌گذاری مؤثر باشد.

۱. هدف پژوهش

هدف از این مطالعه، شناسایی قصد و انگیزه فرزندآوری زنان با گرایش‌های مختلف سیاسی است.

۲. سؤال‌های پژوهش

در راستای این هدف ذکر شده، دو سؤال اساسی به شرح زیر مطرح است:

- ۱- قصد فرزندآوری زنان با گرایش‌های سیاسی مختلف چگونه است؟
- ۲- انگیزه و دلایل فرزندآوری زنان با گرایش‌های سیاسی مختلف چیست و این

افراد تصمیم‌های فرزندآوری خود را در بستر سیاسی اقتصادی کنونی جامعه چگونه تفسیر می‌کنند؟

۳. پیشینه پژوهش

مطالعه عبداللهی و رحیمی (۱۳۹۶) نشان می‌دهد که بخشی از نگرش و رفتار باروری پایین به رویکرد انتقادی در خصوص موانع پیش‌روی فرزندآوری به سیاست‌گذاری و مسئولان مربوط معطوف است.

مطالعه میرابی و همکاران (۱۳۹۹) نشان از این دارد که زندگی در ایران، نداشتن اطمینان به آینده ایران و بی‌ثباتی اجتماعی در ایران از جمله موانع فرزندآوری در بین نمونه زنان متأهل مورد بررسی بوده است.

مطالعه عباسی‌شوازی و همکاران (۱۳۹۹) نشان می‌دهد که بین امنیت اقتصادی عینی و امنیت اخلاقی (آسیب‌های اجتماعی) و قصد فرزندآوری رابطه معناداری وجود دارد. نگرانی از آسیب‌های اجتماعی شامل نگرانی از شیوع اعتیاد جوانان، شیوع رفتارهای پرخطر جنسی، طلاق در جامعه و... باعث می‌شود حتی در بین کسانی که به لحاظ اقتصادی شرایط مناسبی دارند، تصمیم‌گیری برای فرزندآوری چالش‌برانگیز شود، و افرادی که نگرانی بیشتری از شیوع آسیب‌های اجتماعی داشته باشند، به دلیل ناامن تلقی کردن شرایط جامعه، قصد فرزندآوری بیشتر ندارند.

نتایج مطالعه مزینانی و محمدیان (۱۳۹۹) نشان می‌دهد که افزایش نااطمینانی اقتصادی دولت باعث کاهش نرخ باروری در دوره زمانی و مکانی مورد بررسی شده است، به طوری که در مدل‌های بلندمدت و کوتاه‌مدت اثر این شاخص بر نرخ باروری معنادار است.

مطالعه شمس‌قهفرخی و همکاران (۱۴۰۱) نشان می‌دهد که اقتصاد متزلزل متأثر از تورم لجام‌گسیخته و بی‌ثباتی اقتصادی، از یک‌سو منجر به بی‌اعتمادی به دولت می‌شود و از سوی دیگر باعث استقبال سرد از سیاست‌های تشویق فرزندآوری می‌شود. مطالعه مدیری و تنها (۱۴۰۱) نشان می‌دهد که پاسخگویانی که امنیت سیاسی و اقتصادی پایینی را تجربه می‌کنند، تمایل کمتری به فرزندآوری دارند.

نتایج پژوهش شمس‌قهفرخی و همکاران (۱۴۰۱) بر روی نمونه‌ای از زنان و مردان شهر اصفهان نشان داده است که بیم و هراس‌های اقتصادی و آینده‌هراسی، تصمیم به فرزندآوری را درگیر محاسبات مبتنی بر عقلانی بودن ابزاری کرده و با تغییر ارزش فرزندآوری، تمایل به فرزندآوری را کاهش داده است.

مطالعه علی‌مندگاری و رازقی نصرآباد (۱۴۰۱) در شهر یزد نشان داد که به‌رغم اطلاع از مخاطره‌های فرزندآوری، مصاحبه‌شوندگان آن را مایه اطمینان و خیر و برکت و دارای ارزش‌های مذهبی و خانوادگی بیان کردند.

نتایج مطالعه تاج‌بخش (۱۴۰۳) با بررسی دیدگاه نخبگان از تمایل زوجین به فرزندآوری نشان داد که احساس ناامنی در بعد هزینه‌های زندگی با ۷۲/۴ درصد و احساس ناامنی در بعد مالی و درآمدی با ۶۱/۴ درصد از مهمترین عوامل کاهش تمایل زوجین به فرزندآوری از دیدگاه نخبگان می‌باشد.

همان‌طور که ملاحظه می‌شود مطالعات اندکی به تأثیر مستقیم بی‌ثباتی سیاسی بر باروری پرداخته‌اند. پرلی هریس^۱ (۲۰۰۸) در مطالعه خود در مورد باروری پایین در اوکراین تأکید کرد: بی‌ثباتی‌های سیاسی که منجر به آنومی‌های اجتماعی و شکست در هنجارهای اجتماعی شده از عوامل اساسی کاهش باروری به سطوح پایین است. اوکراین یک جامعه تحصیل کرده است که در آن پدر و مادر ایده کیفیت را ارتقاء داده‌اند. اوکراینی‌ها نه به دلیل اینکه شرایط ملزومات فرزندآوری را ندارند بلکه به دلیل اینکه کنترل‌شان را بر محیط اطراف‌شان از دست داده‌اند نمی‌خواهند بچه دیگری به دنیا بیاورند. در واقع تأخیر یا پرهیز از فرزندآوری بیش از اینکه یک پاسخی به نگرانی‌های مادی باشد، یک واکنش روان‌شناختی به شرایط آنومیک و بی‌اطمینانی اجتماعی است (عباسی‌شوازی و دیگران، ۱۳۹۹).

فیدر و هوپر^۲ (۲۰۱۸) مطالعه‌ای در زمینه اثر نگرش سیاسی بر باروری در برخی از کشورهای جهان با استفاده از داده‌های پیمایش ارزش‌های جهانی انجام داده‌اند. نتایج این مطالعه نشان داده است که در ایالات متحده یک ارتباط U شکل بین نگرش سیاسی و تعداد فرزندان وجود دارد؛ افراد دارای گرایش سیاسی قوی یا افراط‌گرایانه چپ و راست، به‌طور میانگین، تعداد فرزندان بیشتری نسبت به افراد با نگرش سیاسی متوسط دارند. به‌علاوه، بالاترین میانگین تعداد کودکان در افراد با گرایش راست قوی دیده می‌شود. باین حال این مطالعه نشان داد این الگوی کلی برای همه کشورهای بررسی شده در این مطالعه صادق نیست. بر اساس داده‌های سال ۲۰۱۳ کشور، ایران از جمله کشورهایی است که افراد با گرایش سیاسی راست قوی، باروری بالاتری نسبت به افراد با گرایش‌های سیاسی چپ و متوسط دارند. گرچه ضریب تعیین به‌دست آمده قابل توجه نیست (حدود ۰/۰۰۸)؛ اما به‌لحاظ

1. Perelli-Harris

2. Fieder and Huber

آماری در سطح ۹۵ درصد معنادار است. با وجود این، جهت‌گیری و گرایش سیاسی تنها نسبت بسیار کمی از واریانس در فرزندآوری را توضیح می‌دهد. مطالعه دال^۱ و همکاران (۲۰۲۲) در ایالات متحده آمریکا نشان از اثر تغییرات در رهبری سیاسی بر باروری دارد که باعث تغییرات شدید در سیاست‌های عمومی و باورهای حزبی و عمومی در مورد آینده می‌شود. نتایج این مطالعه نشان می‌دهد که انتخاب ترامپ در سال ۲۰۱۶ و تغییر در قدرت سیاسی بر تصمیمات خانواده‌ها بر فرزنددار شدن اثر گذاشته است. ایالت‌های جمهوری خواه، افزایش شدید و مداوم باروری را نسبت به ایالات‌های دموکرات تجربه کردند یعنی تغییری بین ۲/۱ تا ۲/۲ درصد در نرخ باروری. علاوه بر این، اسپانیایی‌ها کاهش بیشتر در باروری نسبت به غیر اسپانیایی‌ها داشته‌اند، به‌ویژه در مقایسه با سفیدپوستان روستایی. نویسندگان این مقاله از اصطلاح «باروری وطن‌پرستانه^۲» برای توضیح افزایش باروری در ایالت‌های جمهوری خواه استفاده کردند که نشان از اثر سیاست بر تصمیمات افراد با گرایش سیاسی راست بر باروری دارد.

در انتها باید گفت مطالعات انگشت‌شماری در زمینه نقش عوامل سیاسی بر تمایل به فرزندآوری در کشورهای مختلف انجام شده است؛ اما در خصوص موضوع این پژوهش اطلاعات و داده‌های بسیار اندکی در ایران وجود دارد، در نتیجه حضور در میدان و مصاحبه با مصاحبه‌شوندگان و افراد جامعه آماری این پژوهش که زنان متأهل در سن باروری ساکن شهر تهران می‌باشند، می‌تواند به غنای ادبیات موجود در این حوزه کمک شایانی بکند.

۴. مبانی نظری

به‌منظور دستیابی به چهارچوب مفهومی در ارتباط با نقش عوامل سیاسی در تصمیمات باروری، در این بخش به مرور سه نظریه اصلی که می‌تواند به تحلیل نیات و رفتارهای باروری کمک کند، پرداخته می‌شود. این نظریات شامل: (۱) نظریه انتخاب عقلانی، (۲) نظریه اجتناب از خطر، (۳) تبیین نهادی باروری هستند که به‌عنوان چهارچوب نظری این پژوهش استفاده می‌شوند.

۴-۱. نظریه انتخاب عقلانی

نظریه انتخاب عقلانی، والدین را به‌عنوان عاملانی عقلانی در نظر می‌گیرد که به شیوه‌ای

1. Dahl

2. Partisan Fertility

منطقی و با ارزیابی هزینه‌ها و فواید فرزندآوری تصمیم می‌گیرند. این نظریه فرض می‌کند که افراد با تحلیل هزینه‌ها و منافع ناشی از داشتن فرزند، به دنبال افزایش حداکثری رفاه خود هستند. در این نظریه، عواملی همچون هزینه‌های بالای فرزندپروری، شرایط اقتصادی ناپایدار و مشکلات اجتماعی از جمله عواملی هستند که موجب کاهش تمایل به فرزندآوری می‌شوند (Androka, 1978, p. 27). طبق این دیدگاه، افراد به دلیل بار سنگین هزینه‌های مالی و فرصت‌های ازدست‌رفته، ممکن است تصمیم بگیرند تعداد فرزندان خود را محدود کنند. همچنین، خانواده‌ها در مواجهه با شرایطی مانند افزایش هزینه‌های مسکن، تحصیل و خدمات بهداشتی، تصمیم می‌گیرند از داشتن فرزندان بیشتر صرف‌نظر کنند یا آن را به تعویق بیندازند؛ بنابراین، در این نظریه، تصمیم‌گیری در مورد تعداد فرزندان عمدتاً تحت تأثیر عوامل اقتصادی قرار دارد و باروری به مثابه تصمیمی عقلانی در نظر گرفته می‌شود که باید بهینه شود (Andorka, 1978, p. 27).

۴-۲. نظریه اجتناب از خطر

نظریه اجتناب از خطر که از نظریه انتخاب عقلانی و اقتصاد جدید خانوار نشئت می‌گیرد (Becker, 1960, 1973, 1981)، بُعد دیگری را به فرایند تصمیم‌گیری اضافه می‌کند: بُعد بی‌اطمینانی و ریسک. بر اساس این نظریه، افراد علاوه بر ارزیابی هزینه‌ها و منافع فعلی، با بی‌اطمینانی‌های زیادی نسبت به آینده روبرو هستند که آن‌ها را وادار می‌کند از تصمیمات برگشت‌ناپذیری مثل فرزندآوری اجتناب کنند. مک‌دونالد (۲۰۰۲) بیان می‌کند که زوج‌ها با ارزیابی هزینه‌ها و منافع فرزندآوری در آینده تصمیم به باروری می‌گیرند و از آنجاکه این هزینه‌ها و منافع عمدتاً نامشخص هستند، افراد در مورد آینده اطمینان ندارند. بی‌اطمینانی نسبت به ثبات شغلی، بازار کار و شرایط اقتصادی باعث می‌شود که جوانان تمایل کمتری به ازدواج و فرزندآوری داشته باشند و این تصمیمات را به تأخیر بیندازند. در نتیجه، هرچه ریسک‌های اقتصادی و اجتماعی افزایش یابد، افراد بیشتر تمایل به تأخیر در تصمیمات باروری دارند (Sobotka & et al., 2010, 2018; Fiori & et al., 2013). افزایش ناامنی اقتصادی، بحران‌های شغلی و کاهش پس‌اندازها در شرایط فعلی، باعث می‌شود افراد به آینده خود و فرزندانشان نامطمئن باشند و همین امر بر کاهش تمایل به باروری تأثیر می‌گذارد. در این شرایط، افراد ترجیح می‌دهند به جای ازدواج و فرزندآوری، به کسب سرمایه انسانی و مهارت‌های شغلی بپردازند تا بتوانند ریسک‌های آینده را کاهش دهند (Arnstein & et al., 2021; Kohler & et al., 2004; McDonald, 1996).

۳-۴. تبیین نهادی باروری

تبیین نهادی باروری، که توسط جفری مک‌نیکل (۱۹۸۰) مطرح شده است، بیان می‌کند که نهادهای اجتماعی، فرهنگی و سیاسی در هر جامعه بر رفتارهای باروری تأثیر می‌گذارند. مک‌نیکل نقش مهمی برای دولت قائل است، و معتقد است که دولت‌ها از طریق سیاست‌ها و قوانین خود می‌توانند رفتارهای باروری افراد را تغییر دهند (حسینی، ۱۳۹۲). بر اساس این نظریه، نهادهای اجتماعی و سیاسی همچون دولت، فرهنگ و هنجارهای اجتماعی نقش مهمی در تصمیم‌گیری‌های باروری دارند. فرهنگ جامعه، هنجارهای حاکم بر جنسیت، و نقش‌های اجتماعی افراد در خانواده و جامعه می‌توانند به شدت بر تمایلات باروری و تصمیم‌گیری‌های مربوط به فرزندآوری تأثیرگذار باشند (Branisa & et al., 2014)؛ برای مثال، در جوامعی که هنجارهای اجتماعی تعداد کمتری فرزند را ترویج می‌کنند، افراد تمایل دارند به این هنجارها پیروی کرده و تعداد فرزندان خود را محدود کنند. مک‌نیکل همچنین اشاره می‌کند که دولت‌ها می‌توانند از طریق اعمال سیاست‌هایی مانند افزایش هزینه‌های فرصت یا ایجاد شرایط قانونی و اجرایی، رفتارهای باروری را تحت تأثیر قرار دهند و حتی بر تصمیم‌گیری‌های افراد در زمینه فرزندآوری تأثیر بگذارند (McNicol, 1980, p. 441). با تکیه بر این نظریات، پژوهش حاضر تلاش دارد رفتارهای باروری را در بافتی پیچیده و چندوجهی از عوامل اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی و سیاسی بررسی کند. برخلاف رویکردهای پوزیتیویستی که به دنبال اثبات یا رد نظریه‌ها هستند، در این مطالعه کیفی، نظریه‌های مطرح شده پایه‌ای قوی برای تحلیل عمیق‌تر و درک بهتر تصمیمات فرزندآوری فراهم می‌کنند. این نظریه‌ها نه تنها به حساسیت محقق در فرایند گردآوری داده‌ها کمک می‌کنند بلکه به عنوان چهارچوبی برای تحلیل و تفسیر داده‌ها به کار می‌روند (Strauss & Corbin, 1997؛ محمدپور، ۱۳۸۹).

۵. روش پژوهش

با توجه به هدف مطالعه که شناسایی درک زنان با گرایش‌های مختلف سیاسی از اهمیت فرزندآوری و نقش عوامل سیاسی در قصد فرزندآوری است؛ بنابراین رویکرد این پژوهش کیفی است. میدان پژوهش حاضر، شهر تهران است. مشارکت‌کنندگان در این پژوهش، زنان با گرایش‌های سیاسی مختلف هستند که در سن باروری قرار دارند. ابتدا به شیوه نمونه‌گیری هدفمند با چند نفر از هر گروه یا جناح سیاسی مصاحبه انجام شد. در مرحله بعد از طریق این افراد سایر افراد نمونه به شیوه گلوله

برفی شناسایی شدند. به این صورت که از افراد در انتهای هر مصاحبه خواسته شد تا زنان دیگری را جهت شرکت در مطالعه معرفی کنند. در این پژوهش، نمونه‌گیری تا سطح اشباع داده‌ها ادامه یافت. داده‌های مورد نیاز پژوهش از طریق انجام مصاحبه عمیق از اردیبهشت ۱۴۰۳ آغاز گردید و به مدت ۲ ماه به طول انجامید.

اجرای مصاحبه‌ها به این صورت بود که در ابتدا محقق معرفی کوتاهی از خود و موضوع تحقیق داشت در صورت موافقت با مصاحبه زمان مصاحبه تعیین شد. همه مصاحبه‌ها به صورت تلفنی انجام شد. قبل از شروع مصاحبه به شرکت‌کنندگان اطمینان داده شد که اسامی و اطلاعات خصوصی آنها کاملاً محرمانه است. تعدادی از شرکت‌کنندگان در مطالعه تمایلی به ضبط مصاحبه نداشته؛ لذا اطلاعات در حین مصاحبه توسط مصاحبه‌کننده یادداشت شد.

به منظور گردآوری اطلاعات تلاش شد از راهنمای بحث و یا سؤالات اصلی و محوری که هدف اصلی پژوهش می‌باشند استفاده شود. سؤالات از کل به جزء طرح گردید تا شرکت‌کنندگان به تدریج وارد بحث شوند؛ لذا به تدریج در حین مصاحبه تلاش شد تا سؤالات پرسیده شود. با توجه به حساسیت موضوع، سؤالات مربوط به گرایش سیاسی در پایان مصاحبه زمانی که مشخص شد شرکت‌کننده احساس راحتی داشته و بدون نگرانی و راحت به سؤالات پاسخ می‌دهد و به عبارتی اعتماد لازم را به دست آورد، پرسیده شد. به منظور مشخص کردن گرایش سیاسی مصاحبه‌شونده سؤال مستقیم پرسیده شد و از او خواسته شد که بگوید در کدام یک از گرایش‌های سیاسی موجود در جامعه از جمله اصول‌گرا، اصلاح‌طلب، میانه و... قرار دارد. مصاحبه‌ها به طور متوسط ۳۵ دقیقه طول کشید. با طرح سؤالات محوری به شرکت‌کنندگان در پژوهش کمک شد تا تجربیات زنده خود را توصیف کنند، همچنین از طریق گفتگوهای عمیق تلاش شد به‌دنیای شرکت‌کنندگان وارد شده تا به تجربیات آن‌ها دسترسی پیدا کنیم. محور اصلی سؤالاتی که پرسیده شد عبارت بود از: قصد دارید چند فرزند به دنیا بیاورید؟ چه دلایلی باعث شده است تصمیم بگیرید صاحب فرزند (بیشتر) شوید؟ چه دلایلی باعث شده که تصمیم بگیرید فرزندان کمتری داشته باشید؟ اقدامات سیاستمداران و مسئولان در ابعاد مختلف چگونه در قصد فرزندآوری شما نقش داشته است؟ همچنین به منظور تقویت و تکمیل پاسخ‌ها از سؤالات تکمیلی و توضیحی مانند: آیا مورد دیگری هم هست؟ ممکن است بیشتر توضیح دهید؟ و... استفاده شد.

گرایش‌هایی که در این مطالعه نام برده می‌شود مبتنی بر نظر زنان است دیدگاه

خود خود را به چه گروهی نزدیک می‌دانستند. در مجموع ۲۱ مصاحبه انجام شد که از این ۲۱ مصاحبه ۵ مصاحبه با زنان با گرایش انقلابی و ولایی، ۴ مصاحبه با زنان با گرایش اصول‌گرا، ۴ مصاحبه با زنان با گرایش میانه، ۴ مصاحبه با زنان با گرایش اصلاح‌طلب و ۴ مصاحبه با زنان بی‌طرف بود.

برای تجزیه و تحلیل یافته‌ها، از تحلیل مضمون استفاده شد که روشی مناسب برای داده‌های متنی است. مراحل تجزیه و تحلیل داده‌ها در روش تحلیل مضمون از نظر براون و کلارک^۱ (۲۰۰۶) به شرح زیر است: ۱- آشنایی با داده‌ها، ۲- استخراج کدهای اولیه، ۳- شناسایی تم‌ها، ۴- بررسی تم‌ها، ۵- تعریف تم‌ها، ۶- ارزیابی و نتیجه‌گیری. واحد تحلیل در این مطالعه، کل مصاحبه‌ها بود. متن همه مصاحبه‌ها خوانده شده و نکات و جملات مهم و یادداشت شد. سپس از جملات خوانده شده کدهای اولیه استخراج گردید. هر یک از مصاحبه‌ها چندین بار خوانده شد. در مرحله بعد بر اساس تفاوت‌ها و تشابهات در کلمات کلیدی، درون‌مایه فرعی انتخاب شدند. با اضافه شدن هر مصاحبه تکرار شد و کدها و طبقات اصلاح گردید. در نهایت بر اساس ارتباط بین درون‌مایه فرعی و با به‌کارگیری کدگذاری انتخابی، مقولات اصلی انتخاب شدند.

برای دستیابی به اعتبارپذیری از سه روش استفاده شد:

- ۱- روش مقایسه تحلیل که در این روش به داده‌های خام مراجعه شد تا الگو داده‌ها با داده‌های خام مقایسه و ارزیابی شود.
- ۲- تکنیک اعتباریابی توسط اعضاء که از مصاحبه‌شوندگان خواسته شد تا یافته‌های کلی آن را ارزیابی کرده و در مورد آن نظر دهند.
- ۳- بازرسی خارجی؛ یافته‌ها توسط دو ناظر بررسی و تأیید شده است. در این پژوهش موارد متعددی از نقل‌قول‌های مشارکت‌کنندگان به‌منظور باورپذیر کردن یافته‌های پژوهش بیان شده است.

۶. یافته‌های پژوهش

در این مطالعه با ۲۱ زن با گرایش‌های مختلف سیاسی مصاحبه به‌عمل آمد. میانگین سن زنان شرکت‌کننده در مطالعه ۳۴ سال است. سطح تحصیلات از دیپلم تا دکتری، تعداد فرزند از بدون فرزند تا ۳ فرزند، وضعیت مالی از ضعیف تا متوسط روبه‌بالا و وضعیت اشتغال شامل شاغل، خانه‌دار و دانشجو می‌باشد. ویژگی مصاحبه‌شوندگان به

تفکیک متغیرهایی چون سن، سن ازدواج، تعداد فرزندان، تعداد فرزندان ایدئال، تحصیلات و وضعیت مالی در جدول ۱ آورده شده است.

جدول (۱): ویژگی‌های جمعیتی و اجتماعی مشارکت‌کنندگان در پژوهش

ردیف	اسم ^۱	سن ازدواج	تعداد فرزند	سن فرزند	تعداد ایدئال فرزند	تحصیلات	وضعیت اشتغال	وضعیت مالی	گرایش سیاسی
۱	مهسا	۴۰	۰	-	۴	کارشناسی ارشد	شاغل	متوسط روبه بالا	انقلابی
۲	زهرا	۳۴	۲	۳-۵	۴ یا ۵	کارشناسی ارشد	خانه‌دار	متوسط	اصول‌گرا
۳	مریم	۲۶	۱	۴	۴	کارشناسی	خانه‌دار	متوسط	میانه
۴	فاطمه	۴۶	۳	۱۵-۲۴	۴	کارشناسی ارشد	خانه‌دار	متوسط روبه پایین	انقلابی
۵	محدثه	۴۴	۲	۱۰-۱۲	۲	کارشناسی ارشد	خانه‌دار	متوسط روبه بالا	بی طرف
۶	شیوا	۲۸	۳	۱-۳-۷	۵	حوزوی	خانه‌دار	متوسط روبه بالا	انقلابی
۷	ملیکا	۳۷	۳	۳-۶-۱۰	۴	کارشناسی	خانه‌دار	متوسط	اصول‌گرا
۸	مبینا	۴۰	۲	۱۰-۱۴	۳	کاردانی	خانه‌دار	متوسط روبه پایین	اصول‌گرا
۹	ریحانه	۳۰	۰	-	۲ تا ۳	کارشناسی	خانه‌دار	متوسط	میانه
۱۰	راضیه	۴۰	۲	۹-۱۸	۲	کاردانی	خانه‌دار	متوسط	میانه
۱۱	هورا	۳۳	۳	۵-۱۰	۴ تا ۵	کارشناسی ارشد	دانشجو	متوسط روبه پایین	انقلابی
۱۲	هستی	۳۸	۲	۸-۱۲	۲	دیپلم	خانه‌دار	ضعیف	بی طرف
۱۳	یاسمن	۳۳	۲	۲/۵-۵	۲	کارشناسی	خانه‌دار	متوسط روبه ضعیف	بی طرف
۱۴	یسنا	۳۳	۰	-	۲	دکتری	شاغل	متوسط روبه بالا	بی طرف
۱۵	سارا	۳۶	۲	۴-۹	۲	دیپلم	شاغل	متوسط	اصول‌گرا
۱۶	محیا	۲۳	۲	۲-۴ ماه	۵	دیپلم	خانه‌دار	متوسط	انقلابی
۱۷	نرگس	۲۹	۲	۳/۵-۷	۲ تا ۳	دیپلم	خانه‌دار	متوسط روبه بالا	میانه

۱. اسامی ذکر شده مستعار می‌باشد.

ردیف	اسم ^۱	سن	سن ازدواج	تعداد فرزند	سن فرزند	تعداد ابدال فرزند	تحصیلات	وضعیت اشتغال	وضعیت مالی	گرایش سیاسی
۱۸	نیره	۳۴	۲۸	۱	۱	۲	دکتری	شاغل	متوسط	اصلاح طلب
۱۹	مهديه	۳۹	۲۷	۱	۱۰	۱	کارشناسی	شاغل	متوسط روبه بالا	اصلاح طلب
۲۰	زینب	۲۷	۲۵	۰	-	۲	دیپلم	دانشجو	متوسط روبه پایین	اصلاح طلب
۲۱	سوسن	۲۴	۲۳	۰	-	۲	کارشناسی	خانه دار	متوسط	اصلاح طلب

۶-۱. قصد فرزندآوری زنان با گرایش‌های سیاسی مختلف

یکی از سؤالات اساسی مطرح در این پژوهش این بود که قصد و تمایل فرزندآوری زنان با گرایش‌های سیاسی مختلف چگونه است؟ یافته‌ها نشان داد که زنان با گرایش‌های انقلابی و ولایی نسبت به سایر گروه‌ها تمایل بیشتری به داشتن تعداد فرزندان بیشتر (۴ تا ۵ فرزند) داشتند. این تمایل مستقل از شرایط اقتصادی آن‌ها بود؛ به طوری که حتی زنانی با وضعیت اقتصادی متوسط روبه پایین نیز همین تمایل را داشتند. در مقابل، سایر زنان (اصول‌گرا، اصلاح‌طلب، میانه‌رو و بی‌طرف) داشتن بیش از دو فرزند را در شرایط اقتصادی و اجتماعی کنونی کشور منطقی نمی‌دانستند و مطابق با هنجار تعمیم‌یافته در سطح جامعه تمایل به محدود کردن تعداد فرزندان خود به دو فرزند داشتند.

۶-۲. انگیزه فرزندآوری زنان با گرایش‌های سیاسی مختلف

سؤال دیگر پژوهش به این موضوع اختصاص داشت که انگیزه و دلایل فرزندآوری زنان با گرایش‌های سیاسی مختلف چیست و چگونه تصمیمات خود را در بستر سیاسی و اقتصادی کنونی تفسیر می‌کنند؟ از تحلیل سخنان زنان با گرایش انقلابی و ولایی، ۵ مقوله اصلی و ۱۵ مقوله فرعی مرتبط با انگیزه‌های فرزندآوری استخراج شد که از ارتباط این مقولات، مضمون نهایی «فرزندآوری برای خود و حاکمیت» احصاء گردید. زنان با این گرایش‌ها، انگیزه‌های خود را در راستای تبعیت از رهبری، دغدغه ملی، دین‌مداری، اعتماد به حاکمیت و عدم تأثیرپذیری از تغییرات دولت‌ها بیان کردند. در مقابل، زنان با گرایش‌های اصول‌گرا، اصلاح‌طلب، میانه‌رو و بی‌طرف، دیدگاه‌های مشترکی در مورد فرزندآوری داشتند. از تحلیل سخنان این گروه نیز ۱۶ درون‌مایه و ۴ مضمون اصلی استخراج شد که مضمون نهایی «فرزندآوری برای خود»

از ارتباط این مقولات به دست آمد. مضامین اصلی این گروه عبارت بودند از: تسلط هنجار دو فرزندی، ناامنی اقتصادی، عدم اعتماد نهادی و ناامنی سیاسی. در ادامه مضامین مستخرج از انگیزه فرزندآوری زنان در قالب دو بخش انگیزه‌های فرزندآوری زنان با گرایش انقلابی و ولایی و سایر گرایش‌های سیاسی شرح داده شده است.

۶-۲-۱. انگیزه‌های فرزندآوری در بین زنان با گرایش انقلابی و ولایی

در جدول ۲، درون‌مایه اصلی و فرعی از انگیزه فرزندآوری زنان با گرایش سیاسی انقلابی به باروری ارائه شده است. تحلیل انگیزه‌های فرزندآوری در زنان با گرایش انقلابی و ولایی: از تحلیل سخنان این زنان، ۵ درون‌مایه اصلی در انگیزه‌های فرزندآوری استخراج شد که شامل تبعیت از رهبری، دغدغه ملی، بازتاب دین‌مداری در تصمیمات، اعتماد به حاکمیت و عدم تأثیر تغییرات سیاسی بود. این مضامین نشان‌دهنده این است که زنان با گرایش انقلابی و ولایی، تصمیمات خود را بر اساس وظیفه دینی و ملی گرفته و هدف آن‌ها فرزندآوری نه فقط برای خود بلکه در راستای منافع حاکمیت نیز است.

جدول (۲): درون‌مایه‌های اصلی و فرعی تمایل به فرزندآوری زنان با گرایش انقلابی و ولایی

ردیف	درون‌مایه اصلی	درون‌مایه‌های فرعی
۱	فرزندآوری برای تبعیت از رهبری	قبول بیانات و دیدگاه‌های رهبری - کاهش نگرانی رهبری در حوزه باروری - افزایش جمعیت شیعیان - انجام وظیفه در قبال بیانات رهبری
۲	دغدغه ملی	کمیود نیروی انسانی در آینده - ملاحظات مرتبط با سالمندی جمعیت - ملاحظات مرتبط با امنیت ملی
۳	بازتاب دین‌مداری در تصمیمات فرزندآوری	توکل بر خدا برای غلبه بر مشکلات اقتصادی - قناعت در هزینه‌های فرزندپروری - عدم تحمل‌گرایی در هزینه‌های فرزندپروری ت احساس امنیت از آینده فرزندان
۴	اعتماد نهادی به حاکمیت در حمایت از فرزندآوری	رضایت نسبی از اجرای سیاست‌های حمایت از فرزندآوری
۵	عدم تأثیر تغییر دولت و بحران‌های سیاسی در تصمیمات فرزندآوری	عدم تأثیر تغییرات سیاسی - موقتی بودن بحران‌های سیاسی

الف) فرزندآوری برای تبعیت از رهبری

زنان با گرایش انقلابی و ولایی اظهار داشتند که علاقه قلبی به رهبری و تأکیدات ایشان در زمینه افزایش جمعیت، مهم‌ترین عامل تمایل آن‌ها به فرزندآوری است و به دلیل تبعیت از سخنان ایشان، احساس انجام وظیفه در مقابل بیانات رهبری و کاهش نگرانی‌های رهبری در زمینه جمعیت و فرزندآوری، قصد فرزندآوری بیشتر دارند. بسیاری از آن‌ها اظهار داشتند که در صورت عدم توصیه رهبری، تمایل به داشتن ۴ یا ۵ فرزند نداشتند. در این خصوص شیوا ۲۸ ساله می‌گوید: «گر حرف آقا نبود شاید می‌گفتم همین ۳ تا بچه برام کافیه چون از هر دو جنس هم بچه دارم. اما خب با توجه به حرف‌های آقا و خدا و روزی و نعمت‌هایی که خدا بهمون داده می‌خوام ۴ یا ۵ تا بچه داشته باشم». فاطمه ۴۶ ساله که فرزند سوم خود را با فاصله زیاد از فرزند اول به دنیا آورده است در این خصوص می‌گوید: «من به خاطر حرف آقا بچه آوردم با اینکه بچه اولم بزرگ بود ۲۲ سالش بود دانشجو بود؛ اما با همسرم گفتیم باید به حرف آقا گوش بدیم».

افرادی که گرایش خود را انقلابی و ولایی عنوان کردند بر این نظر بودند که ضمن تبعیت از سخنان رهبری، در زمینه افزایش جمعیت، وظیفه مهمی بر عهده شیعیان است و به این علت فارغ از وجود یا عدم وجود امکانات لازم، تمایل داشتند فرزندان بیشتری داشته باشند. هورا ۳۳ ساله در این زمینه می‌گوید: «من احساس وظیفه می‌کنم که بچه چهارم و پنجم رو بیارم و وظیفه خودم می‌دونم که نسل شیعه رو افزایش بدم. چون ۳ تا دارم خیلی برای خودم ملاک نیست و به خاطر خودم نمی‌خوام بچه بیشتر بیارم ولی از اون ور با همسرم به توافق رسیدیم که وظیفه داریم به خاطر حرف‌های آقا جمعیت شیعیان رو زیاد کنیم». سارا ۳۶ ساله می‌گوید: «اگه فقط خودم بودم خب همین ۲ تا بچه کافی بود؛ اما فکر می‌کنم می‌بینم این حداقل کاری که می‌تونم برای جامعه شیعی و رهبرم انجام بدم اینه که بچه بیارم. حتماً رهبری هم چیزی میدونن از آینده که می‌گن بچه بیاریم».

ب) دغدغه ملی

زنان با گرایش انقلابی و ولایی با تأیید سخنان رهبری و توصیه‌های مسئولان و سیاستمداران در زمینه اهمیت افزایش جمعیت و باروری، بر این نظر بودند که در صورت کاهش باروری و فرزندآوری زنان، مشکلاتی برای کشور در آینده ایجاد خواهد شد. از نظر آن‌ها مشکلاتی همچون کمبود نیروی انسانی برای کار، نیروی انسانی سرباز

و مشکل امنیت برای کشور و سالمندی جمعیت، مشکلاتی هستند که کشور در صورت کاهش فرزندآوری در آینده با آن‌ها دست‌به‌گریبان خواهد بود. بدین‌منظور آن‌ها برای کاهش این مشکلات تمایل به فرزندآوری بیشتر داشته و اطرافیان را نیز به این کار تشویق می‌کنند. فاطمه ۴۶ ساله می‌گوید: «مقام معظم رهبری بحث نیروی انسانی، سرباز و جمعیت شیعه را مطرح می‌کنند. اینکه ایشون این بحث رو دارند به نظرم درسته. آدم الان دور و برش رو نگاه می‌کنه هر کسی یکی یا دو تا بچه بیشتر نداره و یک‌سری مشکلاتی دارند. اینکه ایشون دغدغه‌شون بحث جمعیت هست به نظر من واقعا مسئله مهمی هست در جامعه و ما در آینده به مشکل بر می‌خوریم». محیا ۲۳ ساله می‌گوید: «خیلی مهمه وضعیت جمعیت. ما می‌دونیم که آینده به پیری جمعیت دچار می‌شیم. ممکنه جمعیت ما کمتر و کمتر بشه. باید افراد بخوان تعداد بچه بیشتر بیارن که مشکل زیاد در آینده پیش نیاد».

پ) بازتاب دین‌مداری در تصمیم‌های فرزندآوری

افراد با گرایش انقلابی و ولایی ضمن بیان اینکه آن‌ها نیز مثل بسیاری از افراد دیگر جامعه با مشکلات اقتصادی مانند نداشتن مسکن مناسب دست‌به‌گریبان هستند، با تأکید بر آموزه‌های دینی در زمینه روزی‌رسان بودن خداوند اذعان داشتند که با داشتن فرزند بیشتر با توکل و ایمان به خداوند بر مشکلات اقتصادی غلبه می‌کنند. آن‌ها بیان کردند که در هزینه‌های فرزندپروری قناعت پیشه کرده و تجمل‌گرایی در این زمینه ندارند. برخی نیز با تأکید بر آموزه‌های دینی به بیان تجربیاتی از فرزندآوری خود در زمینه روزی‌رسان بودن خداوند پرداختند و بیان کردند با افزایش تعداد فرزندان، شرایط اقتصادی آن‌ها نیز بهبود یافته است. در این خصوص شیوا ۲۸ ساله می‌گوید: «هن وقتی تصمیم گرفتم که ۳ تا بچه رو داشته باشم این خونه و ماشین رو نداشتم که بحث همون روزی هست که مال ایناست. ما با توکل رفتیم و خدا خودش روزی‌هاش رو از غیب بهمون رسوند. آدم قناعت کنه مشکلات اقتصادی هم حل میشه». افراد انقلابی و ولایی با تأکید بر آموزه‌های دینی نسبت به آینده فرزندان خود نگران نبودند و بیان کردند که شرایط موجود کشور و نگرانی‌های معمول از آینده فرزندان مانع تمایل آن‌ها برای فرزندآوری بیشتر نیست. این افراد ضمن بیان اینکه شرایط زندگی آینده فرزندان آن‌ها تحت کنترل آن‌ها نیست، توکل بر خداوند را وسیله‌ای برای افزایش احساس امنیت نسبت به آینده فرزندان خود در ابعاد مختلف عنوان کردند. هورا ۳۳ ساله می‌گوید: «درسته الان مشکلات زیاده هم اقتصادی هم

فرهنگی هم تربیتی برای بچه‌داری هست و آدم از آینده مطمئن نیست. ولی خب ایمان ما می‌تونه کمک بکنه به ما. ما یکی از سنگین‌ترین وزنه‌های زندگی مون ایمان و توکمون هست. هرچقدر اعتقاد قوی داره که خدا کمک میکنه این مشکلات نمی‌تونه مشکل ایجاد کنه خیلی».

ت) اعتماد نهادی به حاکمیت در حمایت از فرزندآوری

در خصوص تأثیر قانون جوانی جمعیت و مشوق‌های مالی برای فرزندآوری، افراد با گرایش انقلابی و ولایی بیان کردند که فرزندآوری آن‌ها مستقل از وجود یا عدم وجود مشوق‌های مالی است. با این حال از اجرای قانون جوانی جمعیت و اعطای مشوق‌های مالی برای فرزندآوری حمایت کردند. در این زمینه شیوا ۳۳ ساله می‌گوید: «این قانون جدید اثری در بچه آوردن من نداره. من فقط به خاطر حرف آقا می‌خوام بچه بیارم، ولی می‌گم این قانوناً خوبه. این قانوناً شاید یه سری آدمایی که اعتقاد قوی ندارن و نمی‌خوان رو حرف رهبر بچه بیان رو ممکنه تشویق کنه». برخی نیز با بیان تجربیات مثبتی که از اطرافیان دیده بودند، اعلام کردند که به نحوه اجرای این قانون و اعطای مشوق‌های مالی اعتماد دارند و شاهد این هستند که افرادی از اطرافیان آن‌ها توانستند از این مشوق‌ها استفاده کنند. مهسا ۴۰ ساله می‌گوید: «دیدم دور و برم که از این تسهیلات استفاده کردن هم وام گرفتن هم ماشین. خب اجرا شدنش که داره اجرا میشه الان».

ث) عدم تأثیر تغییر دولت و بحران‌های سیاسی در تصمیمات فرزندآوری

مصاحبه‌شوندگانی که گرایش سیاسی خود را انقلابی و ولایی معرفی کردند، بیان کردند که تغییرات سیاسی جامعه از جمله تغییر دولت، وجود بحران‌های سیاسی و عملکرد مسئولان و سیاستمداران در حوزه‌های مختلف اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی، خللی در کاهش تمایل آن‌ها به فرزندآوری ایجاد نخواهد کرد. آن‌ها عنوان کردند از آنجایی که بیانات رهبری فارغ از شرایط سیاسی موجود و تغییر دولت‌هاست خود را ملزم به تبعیت از سخنان ایشان در شرایط مختلف سیاسی و اقتصادی می‌دانند. در این خصوص محیا ۲۳ ساله می‌گوید: «هر کی که عوض بشه تو این مملکت و هر شرایطی که باشه آقا که هستن خدا ایشون رو حفظ کنن. هر چی تغییر کنه امر ایشون که هست و تغییر نمی‌کنه. ما هر چی آقا بگه انجام می‌دیم». همچنین شیوا ۳۳ ساله می‌گوید: «ما تو این ۴۵ ساله کم بحران نداشته مملکتمون. همه اینا موقته. این بحران‌ها و مشکلات نمی‌تونه مانع بشه من بچه نیارم چون می‌دونم همه‌ش موقته».

۶-۲-۲. تحلیل انگیزه فرزندآوری در زنان با گرایش سیاسی اصول‌گرا،

اصلاح‌طلب، میانه و بی‌طرف

همان‌طور که پیشتر اشاره شد زنان با گرایش سیاسی اصول‌گرا، اصلاح‌طلب، میانه و بی‌طرف دیدگاه مشابهی نسبت به اهمیت فرزندآوری و تصمیم‌های باروری داشتند و تصمیمات باروری آنها را ۱۶ درون مایه و ۴ مضمون اصلی شکل بخشیده که از ارتباط آنها مضمون «فرزندآوری برای خود» استخراج شده است. مضامین اصلی عبارت‌اند از: تسلط هنجار دو فرزندی، ناامنی اقتصادی، عدم اعتماد نهادی و ناامنی سیاسی.

جدول (۳): درون مایه اصلی و فرعی انگیزه فرزندآوری زنان با گرایش اصول‌گرا،

اصلاح‌طلب و میانه و بی‌طرف

ردیف	درون مایه اصلی	درون مایه‌های فرعی
۱	تسلط هنجار دو فرزندی	پذیرش هنجار دو فرزندی، عمومیت هنجار دو فرزندی در جامعه
۲	ناامنی اقتصادی	هزینه‌های بالای فرزندپروری، نگرانی از آینده شغلی و اقتصادی فرزندان، نداشتن مسکن مناسب، عدم توانایی پس‌انداز برای آینده فرزندان، ناامیدی از بهبود شرایط اقتصادی کشور.
۳	عدم اعتماد نهادی	ناکارآمدی آموزش و پرورش، مدیریت ناکافی فضای فرهنگی و تربیتی جامعه، ناکافی بودن حمایت از فرزندآوری، عدم تأثیر مشوق‌های مالی، عدم اعتماد به اجرای درست مشوق‌های مالی، عدم اعتماد به سازمان‌ها جهت ترکیب وظایف مادری و شغلی.
۴	ناامنی سیاسی	عدم رضایت از عملکرد مسئولان، عدم امیدآوری نسبت به آینده کشور، عدم تأثیر قابل توجه تغییرات سیاسی بر فرزندآوری.

الف) تسلط هنجار دو فرزندی

برخی مصاحبه‌شوندگان بیان کردند که ظرفیت روحی و روانی پذیرش بیشتر از دو فرزند را ندارند. سال‌ها تبلیغ دو فرزندی باعث شده که داشتن دو فرزند به شکل هنجار درآمد و تعدادی از مصاحبه‌شوندگان عنوان کردند که داشتن بیش از ۲ فرزند را منطقی نمی‌دانند. همچنین این افراد بیان کردند که خانواده و اطرافیان نیز این هنجار

را پذیرفته و در صورت داشتن فرزند بیشتر مورد نکوهش قرار می‌گیرند. در خصوص تسلط هنجار دو فرزندگی ۳۷ ساله می‌گوید: «الان اگه سه تا بچه داشته باشی میگن طرف دیوونه ست. دیگه فوقش دو تا. میخوای چه کار سه تا بچه رو. انگار بیشتر آدم‌ها قبول کردن که باید دو تا بچه داشته باشی. من الان سه تا دارم همیشه فامیل و خاله‌هام میگن آخه میخواستی چی کار سه تا بچه رو.»

ب) ناامنی اقتصادی

در بین اثر عوامل سیاسی بر فرزندآوری، مهم‌ترین نکاتی که مصاحبه‌شوندگان به آن اشاره کردند نسبت به عملکرد اقتصادی سیاستمداران و تبعات آن در زندگی خانواده و فرزندانشان بود. از آنجایی که حجم قابل‌توجهی از اقتصاد ما اقتصاد دولتی است و اقدامات دولتمردان و سیاستمداران مختلف در این زمینه می‌تواند تغییرات فراوانی را در وضعیت معیشت و شرایط مالی افراد ایجاد کند، بیشتر مصاحبه‌شوندگان بیان کردند که عملکرد اقتصادی مسئولان بر داشتن فرزند یا فرزندان بیشتر آن‌ها اثر منفی داشته است. برخی از مصاحبه‌شوندگان ضمن اذعان به تفاوت‌های موجود بین نیازهای خودشان در زمان کودکی و نیازهای فرزندانشان در شرایط کنونی جامعه بیان کردند که هزینه‌های فرزندپروری افزایش یافته و در شرایط موجود اقتصادی این اطمینان را ندارند که آیا امکان برآوردن نیازهای فرزندانشان را در آینده دارند یا خیر؟ برخی نیز بیان کردند زمانی که صاحب فرزند می‌شدند درکی از آینده شرایط اقتصادی کشور نداشتند و اگر به عقب بازگردند حتی از تعداد فرزندان کنونی خود نیز کم می‌کنند. در این باره نرگس ۲۹ ساله می‌گوید: «بچه سومم رو در شرایطی به دنیا میارم که شرایط اقتصادی خوبه. می‌دونم می‌تونم در آینده خواسته‌هایش رو برآورده کنم. بچه‌های ما الان چند سال دیگه یه گوشی موبایل می‌خوان کلی هزینه دارن». هستی ۳۸ ساله در زمینه اثر ناامنی و شرایط اقتصادی بر فرزندآوری می‌گوید: «من خیلی از دوستانم بچه تک‌فرزند دارن به من میگن خیلی اشتباه کردی دومی رو آوردی میگم خب اون موقع شرایط فرق داشت این طوری نبود. شاید اگه منم می‌خواستم تو این شرایط بچه بیارم دومی رو نمی‌آوردم. نمی‌خوام ناشکری کنم. ولی واقعاً تو این شرایط اقتصادی بود اصلاً بچه دومم رو نمی‌آوردم.»

مصاحبه‌شوندگان بر این باور بودند که وجود مشکلات اقتصادی در نتیجه عملکرد نادرست سیاستمداران، موجب نگرانی‌های آنان از آینده شغلی و وضعیت مالی فرزندانشان در بزرگسالی شده است. مصاحبه‌شوندگان بیان کردند در صورتی که

اطمینان کافی از آینده شغلی و مالی فرزندانمان داشته باشند ممکن است تمایل به داشتن فرزند بیشتر (عمدتاً فرزند سوم) را داشته باشند. در این زمینه راضیه ۴۰ ساله می‌گوید: «من الان بچه بزرگم دیگه باید بره سرپازی و بعد بره سرکار. نمی‌دونم تو این شرایط جامعه قراره چی بشه. کاری برایش هست یا نه. موفق میشه یا نه. اینها همه برای آدم نگرانیه خوب. نمیشه که همین‌جوری بچه بیاری بدون اینکه فکر کنی آینده‌ش تو این کشور چی میشه».

از جمله مواردی که مصاحبه‌شوندگان به آن به‌عنوان یکی از پیامدهای منفی عملکرد سیاستمداران و مسئولان کشور بر فرزندآوری آن‌ها اشاره کردند، مشکلات مرتبط با حوزه مسکن بود. از نظر آن‌ها در صورت داشتن فرزند بیشتر باید مسکن بزرگ‌تری داشته باشند و تورم در حوزه مسکن توسط مسئولان و سیاستمداران کنترل شود. برخی نیز با اشاره به هزینه‌های فراوان اجاره مسکن در شهر تهران، داشتن مسکن و صاحب‌خانه‌شدن را شرط داشتن فرزند بیشتر بیان کردند. در این باره یاسمن ۳۳ ساله می‌گوید: «ما به زندگی رو با همسرم شروع کردیم. مدت‌ها مستأجر بودیم. الان به خونه کوچیک تهیه کردیم که دیگه مستأجر نباشیم. فقط برای اینکه مستأجر نباشیم و گرنه خونه‌مون خیلی کوچیکه. برای ۴ نفرمون هم جا نیست چه برسه بخوام بچه بیشتر بیارم».

مصاحبه‌شوندگان با اشاره به تورم و مشکلات اقتصادی کشور بیان کردند که امکان پس‌انداز برای آینده فرزندان خود را ندارند و این را یکی از عوامل نگرانی برای آینده فرزندان موجود و عدم تمایل به داشتن فرزندان بیشتر عنوان کردند. آنان بیان کردند که نسبت به آینده فرزندان می‌آوردن مسئول هستند و باید از کودکی فرزندان خود به فکر هزینه‌های تحصیل در دانشگاه و ازدواج آنان باشند و در شرایط موجود و افزایش هزینه‌های مصرفی خانواده، امکان این پس‌انداز یا وجود نداشته و یا کاهش یافته است. در این خصوص راضیه ۴۰ ساله می‌گوید: «اگه قیمت‌ها روزبه‌روز بیشتر نشه. بدونم می‌تونم برای آینده بچه‌م کاری کنم خوب بیشتر احتمال داره بچه سوم رو بیارم. نه اینکه چیزهای اولیه رو هم نتونم براشون فراهم کنم. کلاس‌هایی که میرن روزبه‌روز گرون‌تر نشه و نمیتونم هیچ پس‌اندازی برای آینده‌شون داشته باشم».

برخی از مصاحبه‌شوندگان با توجه به عملکرد اقتصادی سیاستمداران مختلف در دوره‌های مختلف سیاسی (دولت‌های مختلف) بیان کردند که امیدی به بهبود شرایط کلان اقتصادی ندارند. این عدم امیدواری از نظر آن‌ها نتیجه ناکارآمدی سیاستمداران در حوزه اقتصادی، تصمیم‌های نادرست توسط مسئولان و سیاستمداران و تجربه

اثرهای نامطلوب تصمیم‌های نادرست اقتصادی مسئولان در زندگی آن‌ها و اطرافیان‌شان می‌باشد. آن‌ها بیان کردند که عدم امیدواری به بهبود شرایط کلان اقتصادی کشور باعث می‌شود که در تصمیم به داشتن بیشتر از ۲ فرزند تردید داشته باشند. یاسمن ۳۳ ساله می‌گوید: «من دارم می‌بینم که یه سری آدم تحصیلکرده با تحصیلات بالا صبح تا شب دارن می‌دون ولی ۱۰ تومن حقوق می‌گیرن؛ مثلاً ۸ تومن فقط اجاره میدن. من آدم‌هایی رو دارم می‌بینم که شب می‌خوابه صبح بلند میشه سرمایه‌ای نداره عملاً خب خیلی تقصیر دولت و حکومت هست. ببین شما همین قضیه بورس رو ببینید چقدر ملت امید داشتن که وضعیتون خوب میشه. من تو دور و بریام میشناسم که ماشینش رو فروخت. منم خودم همین‌طور سرمایه‌م رو از دست دادم. من خودم همیشه می‌گفتم ۳ تا ۴ تا بچه داشته باشم؛ اما الان میگم همین‌ها رو بتونم تأمین کنم برام بسه. وقتی میگم بچم مثل من قراره صبح تا شب تو این جامعه بدویه برای یه لقمه نون خب چه کاریه گناه داره برای چی بیمارمش تو این جامعه».

پ) عدم اعتماد نهادی

از جمله مواردی که مصاحبه‌شوندگان نسبت به اثر عملکرد مسئولان و سیاستمداران بر تمایل به فرزندآوری خود اشاره کردند، عملکرد مسئولان در نظام آموزش و پرورش بود. بسیاری از زنان شرکت‌کننده در مطالعه به ناکارآمدی نظام آموزش و پرورش در حوزه تربیت فرزندان خود اشاره کردند. برخی از آن‌ها عنوان کردند که تحول در حوزه تربیتی در نظام آموزش و پرورش می‌تواند با ایجاد حدی از دلگرمی و اطمینان خاطر از جهت تربیت فرزندان در محیط بیرون از خانه، نگرانی آن‌ها نسبت به تربیت فرزندان حاضر و تربیت فرزندان که قصد دارند به دنیا آورند را کاهش دهد. آن‌ها بیان کردند که اتخاذ و اعمال سیاست‌های درست و کارآمد تربیتی در نظام آموزش و پرورش می‌تواند از عوامل ایجاد انگیزه برای فرزندآوری آن‌ها و یا کاهش تأخیر در فرزندآوری آن‌ها باشد. برخی از مصاحبه‌شوندگان که افراد مذهبی بودند در تلاش بودند تا جهت محافظت از فضاهای فرهنگی و تربیتی نامناسب مدارس دولتی، فرزندان خود را در مدارس مذهبی ثبت‌نام کنند که هزینه‌های فراوان ثبت‌نام در این مدارس از جمله گلابه‌های آن‌ها بود. زهرا ۳۴ ساله می‌گوید: «خیلی بحث آموزش و پرورش تأثیر داره. هم تو خانواده‌هایی که هنوز میتونن بچه‌دار بشن یه خورده خیالشون راحت میشه اگه آموزش و پرورش ما درست بشه هم از نظر تحصیل هم از نظر تربیتی یه کم دغدغه‌شون کم میشه. هم خیالشون از بچه‌ای که الان دارن راحت میشه هم بچه‌ای که میخوان به دنیا بیارن یه کم خیالشون

راحت‌تر میشه. می‌بینن حکومت و دولت پیگیرن مدرسه‌ها درست باشن و خوب. خیال من رو میتونن یه کم راحت کنن». در این خصوص محدثه ۴۴ ساله می‌گوید: «خیلی چیزها از کنترل خانواده‌ها خارج شده. حالا ما هم تلاش می‌کنیم از بچه‌هامون حمایت کنیم باهاشون دوست باشیم که این مشکلات تربیتی و فرهنگی کمتری داشته باشن. من تا حالا بچه‌م دبستان بوده ولی اگه بره متوسطه اول تو این مدرسه‌ها که می‌شنویم معلوم نیست چه اتفاقی براش بیفته. شنیدم خیلی افتضاحه شرایط مدارس متوسطه. باید بیشتر مدیریت کنن. ما که نمیتونیم کاری برای مدرسه‌ها بکنیم».

از جمله مواردی که مصاحبه‌شوندگان به آن اشاره کردند عملکرد مسئولان و احساس عدم اعتماد و ناامنی از عملکرد آنان در حوزه اجتماعی و فرهنگی بود. بیشتر مصاحبه‌شوندگان فضای فرهنگی و تربیتی موجود در جامعه (شهر تهران) را برای تربیت فرزندانشان منفی ارزیابی کردند. این ارزیابی منجر به نگرانی‌هایی از تربیت فرزندان که دارند و یا فرزندان که قصد به دنیا آوردن آن‌ها را دارند شده بود. از آنجایی که فضای فرهنگی جامعه تحت کنترل والدین نمی‌باشد، این افراد بیان کردند که در حوزه فرهنگی، ناکارآمدی قابل توجهی در مدیریت مسئولان وجود دارد و نسبت به عملکرد مسئولان و سیاستمداران در حوزه فرهنگی و تربیتی اعتماد لازم را ندارند. مصاحبه‌شوندگان بیان کردند که انجام اقدامات فرهنگی و تربیتی برای محافظت فرزندانشان از وجود انواع ناهنجاری‌ها و آسیب‌های فرهنگی و تربیتی، منوط به اقدامات لازم توسط مسئولیت و سیاست‌گذاران است. در این زمینه نیره ۳۴ ساله می‌گوید: «من آینده کشورم رو خیلی نگران‌کننده می‌بینم. حتی شرایط فرهنگی. الان یه دختر ۱۵-۱۶ ساله رو تو خیابون می‌بینی به راحتی داره سیگار میکشه خیلی واقعا نگران‌کننده‌ست. حالا اقتصادی به جای خود. تو این شرایط بچه داشتن نگرانی‌های خودش رو داره».

با توجه به اینکه در سال‌های اخیر خصوصاً بعد از تصویب قانون حمایت از جوانی جمعیت، اقداماتی جهت حمایت از مادران و تشویق فرزندآوری شده است، بخشی از سوالات مربوط به بررسی امنیت سیاسی بر فرزندآوری مرتبط به نگرش مصاحبه‌شوندگان نسبت به عملکرد مسئولان در اجرای این قوانین و اثر آن بر تمایل به فرزندآوری آن‌ها بود. تعدادی از مصاحبه‌شوندگان بیان کردند که به دلیل عدم اعتماد به عملکرد مسئولان در حوزه‌های مختلف، نسبت به اجرای درست قوانین تشویقی فرزندآوری اعتماد لازم را ندارند. تعدادی از آن‌ها با اذعان به اهمیت این تشویق‌ها، تجربیات ناموفقی از عدم دریافت این تشویق‌های برای خود و اطرافیان خود عنوان

کردند که منجر به افزایش عدم اعتماد در اجرای درست این قوانین شده بود. به این سبب، آن‌ها در صورت تصمیم به داشتن فرزند بیشتر از فرزندان‌ی که در زمان مصاحبه داشتند، بر روی دریافت مشوق‌های مالی از جانب دولت امیدوار نبودند. در این خصوص یاسمن ۳۳ ساله چنین می‌گوید: «من خیلی اعتمادی به این اجرای قانون‌های جوانی جمعیت ندارم. من برای همین بچه دوم که دارم تلاش کردم که وام بگیرم؛ اما به نتیجه نرسیدم». مهدیه ۲۷ ساله نیز می‌گوید: «من از ۱۰۰ درصد ۲۰ درصد این اعتماد رو داشته باشم که مسئولان بتونن این قانون جوانی جمعیت رو اجرا کنن. خیلی نمیتونم بهشون اعتماد کنم. خصوصاً اینکه قانون برای بچه بالای ۳ تا ۴ بچه ست. الان کمتر کسی این ریسک رو میکنه که به خاطر این قانون بچه بیاره».

تعدادی از مصاحبه‌شوندگان ضمن بیان اینکه خود و یا اطرفیان خود از تسهیلات فرزندآوری مانند وام و خرید خودرو استفاده کردند، عنوان کردند که میزان حمایت‌های تشویقی فرزندآوری در مقابل هزینه‌های فرزندآوری و نگرانی آن‌ها نسبت به هزینه‌های فرزندان در آینده کفایت نمی‌کند. آن‌ها تأکید داشتند که دولت‌ها و حکومت باید تشویق‌های دیگری که می‌تواند تا حدودی نگرانی نسبت به هزینه‌های دوران بارداری و نگرانی از آینده فرزندان‌شان را تأمین کند، به خانواده‌ها اعطا کنند. در این زمینه سارا ۳۶ ساله می‌گوید: «واقعاً من خیلی چیزای این مسئولان رو باور نمی‌کنم. من یکی از دوستانم بچه‌ش رو بعد ۱۴۰۰ به دنیا آورد ۶۰ میلیون بهش دادن. به نظر شما تو این شرایط ۶۰ میلیون چیزی میشه تو این جامعه تهیه کرد. نه میشه روش حساب کرد بابت رهن خونه و وسیله زیر پات». زینب ۲۷ ساله می‌گوید: «من دیدم دور و بر خودم تسهیلات میدن ماشین گرفتن؛ اما اینکه آدم به خاطر یه وام اندکی که میدن بخواد بچه بیاره که به نظرم یک کار احمقانه ست. چون مقدارشم آنقدر نیست که بتونه پشتوانه بچه باشه».

مصاحبه‌شوندگان بیان کردند که مشوق‌های مالی فرزندآوری که در قانون جوانی جمعیت وجود دارد تأثیری بر تصمیم آن‌ها برای فرزند بیشتر ندارد. یاسمن ۳۳ ساله می‌گوید: «حقیقتاً در مورد خودم این تشویق‌های مالی نمی‌تونه در بچه داشتن من اثر داشته باشه. من خودم سر همین بچه دومم که به دنیا اومد. من ماشین ثبت‌نام کردم و به اسمم دراومد؛ اما برای وام کلی رفتیم و اومدیم آخرش همسرم گفت نم‌بخوام مگه چقدره که من این همه بابتش تحقیر بشم؛ اما می‌شناسم کسانی که رفتن و گرفتن». هستی ۳۸ ساله می‌گوید: «دیدم چند نفر رو ماشین ثبت‌نام کردن و وام گرفتن خب این یعنی داره انجام میشه این حمایت‌ها؛ اما در رابطه با خودم اگر قصد داشته باشم

بچه میارم حالا اگر حمایتی از دولت بود که می‌گیرم اگر نبود که هیچی. به‌خاطر این قانون من بچه نمی‌ارم».

برخی از مصاحبه‌شوندگان بیان کردند با وجود اینکه مشوق‌های مالی اعطایی برای فرزندآوری اثری بر تصمیم‌گیری آن‌ها برای داشتن فرزندان بیشتر ندارد؛ اما دریافت این مشوق‌ها می‌تواند دلگرمی برای آن‌ها بعد از فرزندآوری باشد. در این خصوص ریحانه ۳۰ ساله می‌گوید: «درسته این وام‌هایی که میدن نمی‌تونه باعث بشه بچه بیارم. آخه کی به‌خاطر ۴۰ میلیون و ۶۰ میلیون بچه میاره. ولی باز به دلگرمی برای من مادر میشه که می‌دونم مهمه من بچه آوردم. باز به یه زخم کوچیکی میشه زد این پول رو».

برخی از مصاحبه‌شوندگان نسبت به نوع حمایت و تشویق فرزندآوری توسط سیاستمداران و مسئولان انتقاد داشتند. این مصاحبه‌شوندگان خودشان از مادران شاغل بودند و یا اینکه قصد داشتند در آینده وارد بازار کار شوند. این افراد بیان کردند که سیاست‌های درست برای حمایت از مادران اتخاذ نشده است و نسبت به حمایت دولت و مسئولان از مادران شاغل بی‌اعتماد هستند. آن‌ها عنوان کردند که باید سیاست‌های کامل‌تری از جانب مسئولان برای حمایت از فرزندآوری اتخاذ شود و صرف پرداخت مبلغی وام نمی‌تواند مادران را تشویق به فرزندآوری کند. این افراد بیان کردند که در صورتی که حمایت‌های لازم از دولت و مسئولان در خصوص مراقب از فرزندان و حمایت از زنان برای انجام وظایف مادری و شغلی در کنار یکدیگر انجام شود، ممکن است در آینده بتوانند فرزندان بیشتری داشته باشند. در این خصوص سارا ۳۶ ساله می‌گوید: «خب من مادر بعد تموم شدن مرخصی زایمان کسی رو ندارم بچه رو نگه داره. خونه مامانم شهرستانه. خونه خواهرم دوره. من دسترسی به کسی ندارم بچه من رو نگهداره. یا باید با خودم ببرم مهدکودک. یا ببرم سر کار. مگه اصلاً این امکانات بچه‌داری در سر کار من هست. تا حالا هیچ کاری نشده برای حمایت از مادران. فقط چند ساله در موردش حرف می‌زنن. فقط به وام و ماشین که نمیشه. اصلاً زیرساخت جوانی جمعیت تو کشور ما نیست».

ت) ناامنی سیاسی

از جمله مضامین مشترک و پرتکراری که مصاحبه‌شوندگان به آن اشاره کردند، نارضایتی از عملکرد مسئولان و سیاستمداران بود. این نارضایتی تقریباً در بیشتر ابعاد از جمله اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی و موارد دیگر وجود داشت. نکته مورد توجه در این بخش این است که این نارضایتی از دولت‌های مختلف که بر روی کار آمدند بیان شد. در این خصوص یسنا ۳۳ ساله چنین می‌گوید: «مسائل اقتصادی، تربیتی و شرایط

مناسب جامعه برای بچه‌دار شدنم مهمه. اگر از نظر جامعه و کشور شرایط خوبی داشتیم بچه‌دار می‌شدیم. چون کلاً مخالف یه دونه بچه هستیم. یا شرایط جور باشه دو یا ۳ تا بچه نه اینکه کلاً بچه نداشته باشیم. با توجه به این شرایط جامعه ترجیح میدیم کلا هیچی نباشه». مبینا ۴۰ ساله می‌گوید: «خیلی زیاد تورم و ایرادات سیاسی و اقتصادی تو جامعه است. با اینکه ما خودمون خانواده مذهبی هستیم تو همه انتخابات شرکت کردیم. همیشه از انقلاب دفاع کردیم؛ اما با این حال خیلی مشکلات در مملکت هست و خیلی نواقص تو تصمیمات سیاستمداران وجود داره. خیلی این تصمیمات نادرست سیاسی اثرگذار بود تو حوزه اقتصادی که این تورم‌ها رو ایجاد کرد. اگه اینا نبود خب شاید آدم بچه می‌آورد».

تعدادی از مصاحبه‌شوندگان همزمان با بیان ناراضیتی نسبت به عملکرد مسئولان و سیاستمداران اعلام کردند که نسبت به آینده سیاسی کشور و تصمیمات سیاسی در حوزه‌های مختلف امیدوار نیستند. این عدم امیدواری نسبت به آینده سیاسی کشور، ترس و نگرانی نسبت به آینده فرزندان را برای آن‌ها ایجاد کرده بود. همچنین، عدم امیدواری نسبت به آینده سیاسی کشور در سال‌های اخیر با افزایش تورم اقتصادی و تغییرات اجتماعی افزایش یافته بود. نرگس ۲۹ ساله می‌گوید: «من یه خورده ترس دارم. شاید نصف دلیل اینکه بچه سومم رو نمی‌ارم به این دلیله. چون نمی‌دونم چی می‌خواد بشه. نمی‌دونم اوضاع جامعه چطور میشه. ولی سر بچه دوم اوضاع جامعه این نبود این ترس رو نداشتیم؛ اما سر بچه سوم ترس دارم. چون نمیدونم آینده بچه‌م چی میشه چون هیچی مون معلوم نیست اینجا».

تعدادی از مصاحبه‌شوندگان بیان کردند که تغییر شرایط سیاسی، برای مثال تغییر دولت‌ها (اصول‌گرا یا اصلاح‌طلب)، تغییری در تمایل به فرزندآوری آن‌ها ندارد و آنها تعداد ایدئال فرزندان خود را فارغ از تغییرات سیاسی و تغییرات دولت‌ها می‌دانند. با توجه به اینکه تعداد ایدئال فرزندان همه مصاحبه‌شوندگان بالاتر از ۲ فرزند بود، آن‌ها داشتن ۲ فرزند را مستقل از شرایط سیاسی کشور بیان کردند. با این حال برخی از آنها عنوان کردند بهبود شرایط اقتصادی ناشی از عملکرد مسئولان و افزایش اعتماد آنها نسبت به تصمیم‌ها و عملکرد مسئولان کشور می‌تواند در تصمیم آن‌ها برای تولد فرزند سوم و یا تولد زودتر فرزند دوم اثرگذار باشد. در این خصوص سارا ۳۶ ساله می‌گوید: «من ۳ تا بچه می‌خوام. حالا شرایط سیاسی مملکت هر چی باشه. بحران باشه یا نباشه یا هر کی سر کار بیاد برام فرقی نداره. به نظرم کلاً این که کی بیاد سر کار فرقی نداره مهم تصمیمات اونهاست. حالا اگر شرایط خود باشه بینه مملکت اوضاعش خوبه فرزند سوم رو زودتر می‌ارم».

نتیجه‌گیری

باروری پایین یکی از مسائل چالش‌برانگیز جمعیتی در ایران و بسیاری از کشورهای جهان است. در سال‌های اخیر، محققان به‌طور گسترده به بررسی علل و پیامدهای باروری پایین پرداخته‌اند؛ اما توجه کمتری به تفاوت‌های تصمیم‌های باروری در گروه‌های مختلف سیاسی معطوف شده است. این مقاله با هدف شناسایی درک زنان با گرایش‌های سیاسی مختلف از فرزندآوری و بررسی نقش عوامل سیاسی در قصد فرزندآوری آنها نگاشته شد. به‌منظور دستیابی به این هدف، مصاحبه‌های نیمه‌ساختاریافته با ۲۱ زن از گرایش‌های سیاسی مختلف انجام شد تا به دو پرسش کلیدی پاسخ داده شود.

پرسش اول این بود که قصد فرزندآوری زنان با گرایش‌های سیاسی مختلف چگونه است؟ نتایج نشان داد که زنان با گرایش‌های انقلابی و ولایی، در زمان انجام تحقیق، نسبت به سایر مصاحبه‌شوندگان فرزندان بیشتری داشتند و تعداد مطلوب فرزندان برای آنان بین ۴ تا ۵ فرزند بود. همچنین، این گروه از زنان قصد داشتند در آینده فرزندان بیشتری به دنیا بیاورند تا به معیارهای خود در زمینه باروری دست یابند. درمقابل، زنان با گرایش‌های اصول‌گرا، اصلاح‌طلب، میانه‌رو و بی‌طرف، با توجه به شرایط کنونی اقتصادی، اجتماعی و سیاسی کشور، داشتن بیش از دو فرزند را غیرمنطقی می‌دانستند و قصد داشتند مطابق با هنجار رایج، دو فرزند داشته باشند.

پرسش دوم به انگیزه‌ها و دلایل فرزندآوری زنان با گرایش‌های سیاسی مختلف و چگونگی تفسیر این افراد از تصمیم‌های باروری خود در بستر سیاسی و اقتصادی کنونی جامعه می‌پرداخت. تحلیل‌های کیفی از مصاحبه‌ها به شناسایی دو مدل تصمیم‌گیری باروری منجر شد. نخست، مدل «فرزندآوری برای خود و حاکمیت» در میان زنان با گرایش‌های ولایی و انقلابی غالب بود. این زنان به ترکیبی از انگیزه‌های فردی و جمعی، اعم از ملی و مذهبی، برای فرزندآوری اشاره داشتند. در تحلیل محتوای مصاحبه‌ها، پنج مضمون اصلی شناسایی شد: تبعیت از رهبری، دغدغه‌های ملی، بازتاب دین‌مداری در تصمیم‌های فرزندآوری، اعتماد نهادی به حاکمیت و بی‌تأثیری بحران‌های سیاسی و تغییر دولت‌ها در تصمیم‌های فرزندآوری. یافته‌ها نشان داد که تصمیم‌های باروری این گروه از زنان به‌طور مستقیم تحت‌تأثیر آموزه‌های دینی و توصیه‌های رهبران مذهبی، به‌ویژه تأکیدهای مقام معظم رهبری بر افزایش جمعیت قرار دارد. با وجود اذعان به مشکلات اقتصادی و تربیتی، این زنان انگیزه بالایی برای حمایت از حاکمیت از طریق افزایش تعداد فرزندان داشتند. این

نتیجه با یافته‌های فیدر و هوبر (۲۰۱۸) همخوانی دارد که نشان داد افراد با گرایش‌های سیاسی راست قوی، تمایل بیشتری به فرزندآوری نسبت به گرایش‌های چپ و میانه دارند. افزون‌براین، ارتباط بین گرایش مذهبی و تمایل به باروری بیشتر، مطابق با مطالعات مدیری و رازقی نصرآباد (۱۳۹۴) و حاج‌علی و همکاران (۱۳۹۷) بود. از منظر دیدگاه نهادی باروری مکنیکل (۱۹۸۰)، این مدل باروری را می‌توان تحلیل کرد. مکنیکل تأکید می‌کند که تحلیل رفتار باروری در هر کشور باید با توجه به بافت فرهنگی و اجتماعی آن کشور انجام شود؛ زیرا ساختارهای اجتماعی و فرهنگی به‌طور مستقیم بر رفتار باروری افراد تأثیر می‌گذارند و واکنش‌های جمعیتی متفاوتی در جوامع مختلف ایجاد می‌کنند (حسینی، ۱۳۹۲، ص. ۱۲۰). نقش رهبری سیاسی و مذهبی و تأکیدهای ایشان بر افزایش جمعیت، واکنش ویژه‌ای در میان زنان با گرایش‌های ولایی و انقلابی ایجاد کرده است. این زنان، به‌دلیل التزام ایدئولوژیک به رهبری، علی‌رغم مشکلات اقتصادی و اجتماعی، خود را ملزم به افزایش تعداد فرزندان می‌دانند. شرکت‌کنندگان مکرراً به سخنان رهبری اشاره داشتند و فرزندآوری خود را به‌عنوان یک وظیفه اجتماعی تلقی می‌کردند. این یافته‌ها با رویکرد نهادی (Baughn & et al., 2006). نیز همخوانی دارد؛ در این رویکرد، نگرش‌ها و ارزش‌های افراد با هنجارها و انتظارات اجتماعی سازگار می‌شوند و فرزندآوری به‌عنوان یک کنش سیاسی تلقی می‌شود.

درمقابل، مدل «فرزندآوری برای خود» در میان زنان با گرایش‌های اصول‌گرا، اصلاح‌طلب، میانه‌رو و بی‌طرف غالب بود. مضامین اصلی استخراج‌شده از مصاحبه‌ها شامل تسلط هنجار دو فرزند، ناامنی اقتصادی، عدم اعتماد نهادی و ناامنی سیاسی بود. این نتایج با نظریه اجتناب از خطر که یکی از نظریه‌های برگرفته از نظریه انتخاب عقلانی و اقتصاد جدید خانوار است، هم‌راستا است. طبق این نظریه، وجود مخاطرات و بی‌اطمینانی‌های اجتماعی و اقتصادی، موجب شده است که این زنان از آینده فرزندان خود در ابعاد مختلف اقتصادی و تربیتی اطمینان کافی نداشته باشند و برای جلوگیری از مواجهه با مخاطره‌های احتمالی، تمایلی به داشتن تعداد بیشتری فرزند نداشته باشند. این یافته‌ها با نتایج مطالعات میرابی و همکاران (۱۳۹۹)، عباسی‌شوازی و همکاران (۱۳۹۹)، مزینانی و محمدیان (۱۳۹۹)، شمس قهفرخی و همکاران (۱۴۰۰)، مدیری و تنها (۱۴۰۱)، شمس قهفرخی و همکاران (۱۴۰۱) و تاج‌بخش (۱۴۰۳) که نشان دادند ناامنی‌های سیاسی، اقتصادی و فرهنگی موجب کاهش تمایل به فرزندآوری شده است، همخوانی دارد.

در این مطالعه تلاش شد تا با تمرکز بر عوامل سیاسی و مذهبی به‌عنوان متغیرهای تأثیرگذار بر تصمیم‌های فرزندآوری، درک عمیق‌تری از چگونگی شکل‌گیری نیت فرزندآوری در میان زنان با گرایش‌های مختلف سیاسی حاصل شود. این مطالعه همچنین به بررسی تفاوت‌های چشمگیر میان نگرش‌های زنان با گرایش‌های ولایی و انقلابی نسبت به سایر گروه‌های سیاسی پرداخته و نقش مؤلفه‌های سیاسی و ایدئولوژیک را در این زمینه برجسته کرده است. باوجوداین، پژوهش حاضر دارای محدودیت‌هایی نیز است. ازجمله اینکه این مطالعه تنها بر روی نمونه محدودی از زنان متمرکز شده و ممکن است نتایج آن به سایر گروه‌های اجتماعی یا مناطق جغرافیایی تعمیم‌پذیر نباشد. ازاین‌رو، تحقیقات آتی می‌توانند با گسترش دامنه تحقیق به گروه‌های مختلف اجتماعی، قومی و جغرافیایی به درک کامل‌تر و جامع‌تری از این پدیده دست یابند.

پیشنهادها

درنهایت، با توجه به یافته‌های این پژوهش و در جهت دستیابی به اصل اول سیاست‌های کلی جمعیت، ابلاغی از طرف مقام معظم رهبری که به جوانی جمعیت و افزایش باروری به بالای سطح جانشینی اشاره دارد، راهکارهایی زیر پیشنهاد می‌شود:

- ۱- اتخاذ سیاست‌های جامع در زمینه تقویت امنیت اقتصادی و ثبات شغلی؛
- ۲- بهبود فضای تربیتی از طریق اصلاحات بنیادی در نظام آموزشی و فرهنگی؛
- ۳- تعامل سازنده میان مسئولان و جامعه برای ایجاد اعتماد و امنیت سیاسی؛
- ۴- طراحی و اجرای برنامه‌های حمایتی ویژه برای زنان شاغل، ازجمله مشوق‌های مالی و تسهیلات مربوط به ترکیب وظایف شغلی و مادری؛
- ۵- انجام اقدامات رسانه‌ای اثرگذار جهت تشویق به فرزندآوری و کاهش تسلط هنجار دو فرزندگی در جامعه.

فهرست منابع

- تاج‌بخش، غلامرضا (۱۴۰۳). واکاوی دیدگاه نخبگان از تمایل زوجین به فرزندآوری با تأکید بر سیاست‌های کلی جمعیت. *فصلنامه راهبرد اجتماعی فرهنگی*، انتشار آنلین ۱۷ خرداد ۱۴۰۳.
- حاج علی، سعیده؛ سیدمیرزایی، سیدمحمد و مهدوی، سید محمدصادق (۱۳۹۷). بررسی تأثیر دینداری، حمایت اجتماعی و تحصیلات بر گرایش به باروری زنان. *پژوهشنامه اسلامی زنان و خانواده*، ۶(۱۳)، ۲۷-۴۲.
- حسینی، حاتم (۱۳۹۲). *جمعیت‌شناسی اقتصادی اجتماعی و تنظیم خانواده*. همدان: دانشگاه بوعلی سینا.
- سوفالچین لنگرودی، عاطفه و عینی زیناب، حسن (۱۳۹۸). بررسی چند متغیره تغییرات باروری ویژه سنی مقطعی در ایران. *نامه انجمن جمعیت‌شناسی ایران*، ۱۴(۲۸)، ۴۵-۶۷.
- شمس قهفرخی، فریده؛ عسگری‌ندوشن، عباس؛ عینی‌زیناب، حسن؛ روحانی، علی و عباسی‌شوازی، محمدجلال (۱۴۰۱). در دوراهی تصمیم به فرزندآوری: واکاوی چالش‌های فردی و اجتماعی فرزندآوری در بستر باروری پایین در شهر اصفهان. *جامعه‌شناسی کاربردی*، ۳۳(۴): ۱-۲۸.
- عباسی‌شوازی، محمدجلال؛ رازقی‌نصرآباد، حجه بی‌بی و حسینی‌چاوشی، میمنت (۱۳۹۹). *امنیت اقتصادی - اجتماعی و قصد باروری در شهر تهران*. *نامه انجمن جمعیت‌شناسی ایران*، ۱۵(۲۹)، ۲۱۱-۲۳۸.
- عبداللهی، عادل و رحیمی، علی (۱۳۹۶). *برساخت اجتماعی سیاست‌های افزایش فرزندآوری و موانع پیش‌رو: مطالعه موردی کاربران اینترنتی*. *مجله مطالعات راهبردی زنان*، ۲۰(۷۷)، ۳۵-۶۰.
- عزیزمحمدی، سیمین و حمیدی‌دورباش، زهرا (۱۴۰۱). نقش دولت در تغییرات نرخ باروری در ایران از منظر متغیرهای اقتصادی. *دوفصلنامه تحلیل‌های اقتصادی توسعه ایران*، ۸(۲۲)، ۱۳۳-۱۵۲.
- علی‌مندگاری، ملیحه و رازقی‌نصرآباد، حجه بی‌بی (۱۴۰۱). فرزندآوری، دوگانه‌انگاری مخاطره و اطمینان: مطالعه کیفی در شهر یزد. *راهبرد اجتماعی و فرهنگی*، ۱۱(۴۵)، ۴۰۳-۴۳۶.
- محمدپور، احمد (۱۳۸۹). *فراروش، بنیان‌های فلسفی و عملی روش تحقیق ترکیبی*

در علوم/اجتماعی و رفتاری. تهران: انتشارات جامعه‌شناسان.
مدیری، فاطمه و تنها، فاطمه (۱۴۰۱). بررسی تأثیر احساس امنیت بر رفتار ایده‌آل و قصد فرزندآوری در شهر تهران. *مطالعات میان رشته‌ای در علوم انسانی*، ۱۴(۴)، ۹۳-۱۱۵.

مدیری، فاطمه و رازقی نصرآباد، حجه‌بی‌بی (۱۳۹۴). بررسی رابطه دینداری و قصد باروری در شهر تهران. *نامه انجمن جمعیت‌شناسی ایران*، ۱۰(۲۰)، ۱۲۸-۱۶۳.
مزینانی، عاطفه و محمدیان، نجمه (۱۳۹۹). تأثیر نااطمینانی اقتصادی بر نرخ باروری ایران (در دوره زمانی ۱۳۷۸ تا ۱۳۹۸). *مطالعات امنیت اقتصادی*، ۱(۱)، ۱۴۹-۱۷۶.
میرابی، سعیده؛ میرزایی، حسین و حسینی‌درمیان، غلامرضا (۱۳۹۹). بررسی پدیدارشناسانه آگاهی زنان متأهل از فرزندآوری. *جامعه‌شناسی کاربردی*، ۳۱(۷۹)، ۱-۲۰.

- Andorka, R. (1978). *Determinants of fertility in Advanced Societies*. London: Methuen and Co Ltd.
- Arnstein, A.; Marco, L. M. & Mencarini, L. (2021). Trust and fertility in uncertain times. *Population Studies*, 75(1), 19-36.
- Becker, G. S. (1981). *A Treatise on the Family*. Harvard University Press, Cambridge: MA.
- Becker, G. S. (1960). *An economic analysis of fertility*. In G. S. Becker (Ed.), *Demographic and economic change in developed countries* (209-231). Princeton: Princeton University Press.
- Becker, G. S. & Lewis, H. G. (1973). On the interaction between the quantity and quality of children. *Journal of Political Economy*, 81(2), S279-S288.
- Branisa, B.; Klasen, S.; Ziegler, M.; Drechsler, D. & Jütting, J. (2014). The institutional basis of gender inequality: The Social Institutions and Gender Index (SIGI). *Feminist Economics*, 20(2), 29-64.
- Braun, V. & Clark, V. (2006). Using thematic analysis in psychology. *Qualitative Research in Psychology*, 3(2), 10-77.
- Dahl, G. B.; Runjing, L. & Mullins, W. (2022). Partisan Fertility and Presidential Elections. *American Economic Review: Insights*, 4(4), 473-90.
- Fieder, M. & Huber, S. (2018). Political Attitude and Fertility: Is There a Selection for the Political Extreme?. *Front Psychol*, (9), 23-43.
- Fiori, F.; Rinesi, F.; Pinnelli, A. & S. Prati (2013). Economic Insecurity and the Fertility Intentions of Italian Women with One Child. *Population Research and Policy Review*, 32(3).
- Kohler, H. P.; Billari, F. C. & J. A. Ortega (2004). The Emergence of Lowest-low Fertility in Europe during the 1990s, *Population and Development Review*, 28(4), 641-680.

- McDonald, P. (2002). Sustaining Fertility through Public Policy: The Range of Options. *Population-E*, 57(3), 417-446.
- McDonald, P. (2006). Low Fertility and the State: The Efficacy of Policy, *Population and Development Review*, 32(3), 485-510.
- McNicoll, G. (1980). Institutional determinants of fertility change. *Population and Development Review*, 6(3), 441-462.
- Perelli-Harris, B. (2008). *Ukraine: on the border between old and new*. Childbearing Trends and Policies: Country Case Studies, edited by Tomas Frejka, Jan Hoem, and Laurent Toulemon. Demographic Research. 19:29. 1145-1178. <http://dx.doi.org/10.4054/DemRes.2008.19.29>.
- Sobotka, T.; Skirbekk, V. & D. Philipov (2010). Economic Recession and Fertility in the Developed World: A Literature Review, European Commission, Directorate-General Employment, Social Affairs and Equal Opportunities”, Unit E1-Social and Demographic Analysis, Vienna Institute Demography.
- Sobotka, T.; Zeman K. & Basten, S. (2018). The Low Fertility Future? Projections Based on Different Methods Suggest Long-term Persistence of Low Fertility. *Paper presented at European population conference*, Nov 13, 2018.
- Social support, and education on the tendency towards the women pregnancy. *The Islamic Journal of Women and Family*, 6 (13): 27-42.
- Strauss, A. & Corbin, J. M. (1997). *Grounded theory in practice*. SAGE Publications, Incorporated.
- United Nations (2005). Total fertility change. Retrieved from https://www.un.org/esa/sustdev/natlinfo/indicators/methodology_sheets/demographics/total_fertility_rate.pdf.
- United Nations (2021). Shifting demographics. Retrieved from https://www.un.org/sites/un2.un.org/files/un75_shifting_demographics.pdf.

References

- Abbasi-Shavazi, M.J.; Razeghi-Nasrabad, H.B. & Hosseini-Chavoshi, M. (2020). Socio-Economic Security and Fertility Intention in Tehran City, *Journal of Population Association of Iran*, 15(29), 211-238. (In Persian)
- Abdollahi, A. & Rahimi, A. (2017). Social construction of the policies of increasing of childbearing and leading obstacles: A case study of internet users. *The Journal of Strategic studies of women*, 20(77), 35-60. (In Persian)
- Alimondegari, M. & Razeghi-Nasrabad, H.B. (2022). childbearing as a dualism of risk and certainty: The results of a qualitative study in the Yazd province. *Socio-Cultural Strategy*, 11(45), 403-436. (In Persian)
- Andorka, R. (1978). *Determinants of fertility in Advanced Societies*. London: Methuen and Co Ltd.
- Arnstein, A.; Marco, L. M. & Mencarini, L (2021). Trust and fertility in

- uncertain times. *Population Studies*, 75(1), 19-36.
- Azizmohammadi, S. & Hamidi-Durbash, Z. (2022). Economic aspects of changing fertility rate. *Journal of Iranian Economic Development Analysis*, 8(22), 133-152. (In Persian)
- Becker, G. S. & Lewis, H. G. (1973). On the interaction between the quantity and quality of children. *Journal of Political Economy*, 81(2), S279-S288.
- Becker, G. S. (1960). An economic analysis of fertility. In G. S. Becker (Ed.), *Demographic and economic change in developed countries* (209-231). Princeton: Princeton University Press.
- Becker, G. S. (1981). *A Treatise on the Family*. Harvard University Press, Cambridge: MA.
- Branisa, B.; Klasen, S.; Ziegler, M.; Drechsler, D. & Jütting, J. (2014). The institutional basis of gender inequality: The Social Institutions and Gender Index (SIGI). *Feminist Economics*, 20(2), 29-64.
- Braun, V. & Clark, V. (2006). Using thematic analysis in psychology. *Qualitative Research in Psychology*, 3(2), 10-77.
- Dahl, G. B.; Runjing, L. & Mullins, W. (2022). Partisan Fertility and Presidential Elections. *American Economic Review: Insights*, 4(4), 473-90.
- Fieder, M. & Huber, S. (2018). Political Attitude and Fertility: Is There a Selection for the Political Extreme?. *Front Psychol*, (9), 23-43.
- Fiori, F.; Rinesi, F.; Pinnelli, A. & S. Prati (2013). Economic Insecurity and the Fertility Intentions of Italian Women with One Child. *Population Research and Policy Review*, 32(3).
- Hajali, Saeideh; Seyyed Mirzaei, Seyyed Mohammad & Mahdavi, Seyyed Mohammad Sadeq (). An Investigation into the Effect of Religiosity, Social Support, and Education on the Tendency towards the Women's Pregnancy. *THE ISLAMIC JOURNAL OF WOMEN AND THE FAMILY*, 6(13), 27-42. (In Persian)
- Hosseini, H. (2013). *Socio-economic demography and family planning*. Hamedan: Boali Sina University. (In Persian)
- Kohler, H. P.; Billari, F. C. & J. A. Ortega (2004). The Emergence of Lowest-low Fertility in Europe during the 1990s, *Population and Development Review*, 28(4), 641-680.
- Mazinani, A. & Mohammadian, N. (2021). The Effect of Economic Uncertainty on the Fertility Rate of Iranian. *Journal of Economic Security Studies*, 1(1), 149-176. (In Persian)
- McDonald, P. (2002). Sustaining Fertility through Public Policy: The Range of Options. *Population-E*, 57(3), 417-446.
- McDonald, P. (2006). Low Fertility and the State: The Efficacy of Policy, *Population and Development Review*, 32(3), 485-510.
- McNicoll, G. (1980). Institutional determinants of fertility change. *Population and Development Review*, 6(3), 441-462.
- Mirabi, S.; Mirzaei, H. & Hassani Darmian, GH. (2020). A Phenomenological Study on Married Women Awareness of Childbearing. *Applied Sociology*, 31(79), 1-20. (In Persian)

- Modiri, F. & Razeghi-Nasrabad, H.B. (2016). A Study on the Relationship between Religiosity and Fertility Intention in Tehran. *Journal of Population Association of Iran*, 10(20), 128-163. (In Persian)
- Modiri, F. & Tanhaa, F. (2022). The effect of security feeling on behavior, ideal and childbearing intentions in Tehran. *Interdisciplinary Studies in the Humanities*, 14(4), 93-115. (In Persian)
- Mohammadpour, Ahmad (2010). *Para-Method, Philosophical and Practical Foundations of Mixed Research Method in Social and Behavioral Sciences*. Tehran: Sociologists Publications. (In Persian)
- Perelli-Harris, B. (2008). Ukraine: on the border between old and new. *Childbearing Trends and Policies: Country Case Studies*, edited by Tomas Frejka, Jan Hoem, and Laurent Toulemon. *Demographic Research*, 19:29. 1145-1178. <http://dx.doi.org/10.4054/DemRes.2008.19.29>.
- Shams Gahfarokhi, F.; Askari-Nodoushan, A.; Eini-Zeinab, H.; Ruhani, A. & Abbasi-Shavazi, M.J. (2022). At the Crossroad of Decision to Have Children: An Analysis of Individual and Social Childbearing Challenges in the Context of Low Fertility in Isfahan. *Applied Sociology*, 33(4), 1-28. (In Persian)
- Sobotka, T.; Skirbekk, V. & D. Philipov (2010). *Economic Recession and Fertility in the Developed World: A Literature Review*, European Commission, Directorate-General Employment, Social Affairs and Equal Opportunities”, Unit E1-Social and Demographic Analysis, Vienna Institute Demography.
- Sobotka, T.; Zeman K. & Basten, S. (2018). *The Low Fertility Future? Projections Based on Different Methods Suggest Long-term Persistence of Low Fertility*. Paper presented at European population conference, Nov 13, 2018.
- Social support, and education on the tendency towards the women pregnancy. *The Islamic Journal of Women and Family*, 6 (13): 27-42.
- Sofalchin-Langrudy, A. & Eini-Zinab, H. (2020). *Multivariate Analysis of Cross-sectional Age-specific Fertility Changes in Iran (Using Microdata Sample of the 2006 and 2011 National Censuses)*. *Journal of Population Association of Iran*. 14(28), 45-67. (In Persian)
- Strauss, A. & Corbin, J. M. (1997). *Grounded theory in practice*. SAGE Publications, Incorporated.
- Tajbakhsh, GH. (2024). *Analyzing the opinion of the elites about the desire of couples to have children with an emphasis on general policies of the population, Socio-Cultural Strategy*, Articles in Press. (In Persian)
- United Nations (2005). *Total fertility change*. Retrieved from https://www.un.org/esa/sustdev/natlinfo/indicators/methodology_sheets/demographics/total_fertility_rate.pdf.
- United Nations (2021). *Shifting demographics*. Retrieved from https://www.un.org/sites/un2.un.org/files/un75_shifting_demographics.pdf.